

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Hanna Ikkeläjärvi

Tarinoita paikannimien takaa

Tutkimus Ikkeläjärven ja Nummijärven kylien paikannimistöjen muutok-  
sista

Nykysuomen pro gradu -tutkielma

Vaasa 2012



## SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimustavoitteet	6
1.2 Aineisto	7
1.3 Menetelmät	8
1.4 Lyhyesti tutkimuskylistä	9
2 PAIKANNIMISTÖNTUTKIMUS TEORIATAUSTANA	11
2.1 Paikannimistöntutkimuksen teoriaa	11
2.1.1 Kulttuuri- ja asutushistoriallinen tutkimuslinja	14
2.1.2 Sosio-onomastinen tutkimuslinja	16
2.2 Paikannimen määrittelyä ja käsitteitä	18
2.2.1 Paikannimi ja sen rakenne	18
2.2.2 Paikannimien jaottelua maaseudulla	22
2.2.3 Säilynyt, muuttunut, kadonnut, vaihtunut ja uusi nimi	23
2.3 Kartat paikannimistöntutkimuksen apuna	24
2.4 Aikaisempaa tutkimusta	26
3 IKKELÄJÄRVEN JA NUMMIJÄRVEN PAIKANNIMISTÖJEN MUUTOKSIA	29
3.1 Säilyneet paikannimet	32
3.1.1 Ikkeläjärven säilyneet paikannimet	32
3.1.2 Nummijärven säilyneet paikannimet	34
3.2 Kadonneet paikannimet	36
3.2.1 Ikkeläjärven kadonneet paikannimet	36
3.2.2 Nummijärven kadonneet paikannimet	38
3.3 Muuttuneet paikannimet	39
3.3.1 Ikkeläjärven muuttuneet paikannimet	40
3.3.2 Nummijärven muuttuneet paikannimet	41
3.4 Vaihtuneet paikannimet	42

3.4.1 Ikkeläjärven vaihtuneet paikannimet	43
3.4.2 Nummijärven vaihtuneet paikannimet	44
3.5 Uudet paikannimet	44
3.5.1 Ikkeläjärven uudet paikannimet	45
3.5.2 Nummijärven uudet paikannimet	49
4 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT	53
LÄHDEAINEISTO	61
TUTKIMUSAINEISTO	64
LIITTEET	
Liite 1. Ikkeläjärven kartta vuodelta 1933	65
Liite 2. Ikkeläjärven kartta vuodelta 1998	66
Liite 3. Nummijärven kartta vuodelta 1933	67
Liite 4. Nummijärven kartta vuodelta 1989	68
Liite 5. Paikannimistön monikerroksisuus	69

---

**VAASAN YLIOPISTO****Filosofinen tiedekunta**

<b>Tekijä:</b>	Hanna Ikkeläjärvi
<b>Pro gradu -tutkielma:</b>	Tarinoita paikannimien takaa. Tutkimus Ikkeläjärven ja Nummijärven kylien paikannimistöjen muutoksista
<b>Tutkinto:</b>	Filosofian maisteri
<b>Oppiaine:</b>	Nykysuomi
<b>Valmistumisvuosi:</b>	2012
<b>Työn ohjaaja:</b>	Esa Lehtinen

---

**TIIVISTELMÄ:**

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena ovat Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimistöjen muutokset kahden vuosikymmenen välillä, paikkojen nimeämisperusteet ja syyt paikannimimuutoksiin. Maalaiskylissä paikannimet muuttuvat asutuksen ja kulttuurin tuomien muutosten myötä, jolloin osa paikannimistä katoaa. Kaikkia näiden kylien nimetietoja ei ole kerätty kirjallisesti ylös, jonka vuoksi paikannimet ovat vaarassa unohtua. Tutkielma on osittain sosio-onomastinen, mutta myös asutus- ja kulttuurihistoriallinen.

Tutkielman keskeiset käsitteet ovat säilynyt, kadonnut, muuttunut, vaihtunut ja uusi nimi. Näiden luokkien nimet jaetaan edelleen tilannimiksi, vesistönimiksi, maastonimiksi, viljelysnimiksi sekä rakennusten ja rakennelmien nimiksi. Nimilistat kerättiin kylien kahden eri vuosikymmenen kartoista, joista rajattiin toisiaan vastaavat alueet. Nimien jaottelu ryhmiin tapahtui aineiston avulla. Nimilistojen lisäksi tutkielmassa käytetään tukena kyläkirjoja sekä haastatteluita kylien vanhimmilta asukkailta. Nimiaineistossa on yhteensä 368 paikannimeä.

Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimistöissä on runsaasti eri tavoin muuttuneita nimiä. Ikkeläjärvellä on 43 säilynyttä paikannimeä ja Nummijärvellä 44. Paikannimien säilymiseen on vaikuttanut tilojen siirtyminen sukupolvelta seuraavalle. Kadonneita paikannimiä Ikkeläjärvellä on 12 ja Nummijärvellä 20. Paikannimien katoamiseen on vaikuttanut tilojen uudet, ulkopuoliset omistajat. Ikkeläjärvellä on 10 muuttunutta paikannimeä ja Nummijärvellä 3. Muuttuneisiin paikannimiin on vaikuttanut pääasiassa asukkaiden halu ilmaista omistajuuttaan tilaan selkeämmin. Ikkeläjärvellä on 4 vaihtunutta paikannimeä, kuten myös Nummijärvellä. Uusia paikannimiä on Ikkeläjärvellä 69 ja Nummijärvellä 62. Vaihutuneiden ja uusien nimien muotoutumiseen on vaikuttanut uusien tilojen ja huviloiden syntyminen molempiin kyliin.

---

**AVAINSANAT:** nimistöntutkimus, kylännimet, nimeämisperusteet, nimistönmuutos



## 1 JOHDANTO

Paikannimistö kertoo paljon alueestaan. Paikkojen nimet kertovat alueella vallinneista elintavoista, sosiaalisesta elämästä, ihmisille tärkeistä paikoista sekä ajankäytöstä. Perusteita paikan nimeämiseen on useita: paikka voi saada nimensä esimerkiksi sen koon, sijainnin, muodon tai omistajan perusteella. Monesti nimet ovat vuosisatoja vanhoja, jolloin nimen alkuperäinen tarkoite on saattanut hämärtyä. Paikannimet ovatkin melko hitaasti muuttuvaa perinnettä. Koska kulttuurialueet muuttuvat jatkuvasti, myös paikannimistö on osa tätä muutosta. Varsinkin maaseutujen paikannimistö on keskittyneen asumisihanteen vuoksi joutunut voimakkaiden muutosten kohteeksi.

Vaikka paikat nimetään useimmiten paikan ominaisuuksien perusteella, paikkojen nimeämiseen liittyy myös mitä mielikuvituksellisimpia tarinoita. Paikannimistön muutosten tutkiminen on kaikesta huolimatta tulkintaa, sillä nimenantoperusteiden takaa löytyy erilaisia tarinoita, joista toiset pitävät paikkansa ja toiset eivät. Nimet säilyvät asukkaiden mielessä niihin liittyvine tarinoineen, sillä ne kertovat paljon siitä, miten ihmiset kokevat ympäristönsä.

Paikannimistön muutokset maaseudulla ovat lisääntyneet kulttuuristen muutosten myötä ja siksi näiden nimistönmuutosten tutkiminen on tarpeellista. Olen saanut mahdollisuuden haastatella kahta kyläläistä kertomaan omat tietonsa kylien paikannimistöistä nuoremille sukupolville. Tässä luvussa esittelen tutkimukseni keskeisimmät tavoitteet, käyttämäni aineiston sekä tutkimusmenetelmät. Aineistoksi olen valinnut Ikkeläjärven ja Nummijärven kylät Kauhajoelta, ja näiden kylien paikannimien muutoksia ja syitä muutoksiin tutkin tässä tutkimuksessa. Näiden lisäksi kerron hieman valitsemistani tutkimuskylistä, jotta lukijan on helpompi hahmottaa alueiden paikannimistön luonnetta.

## 1.1 Tutkimustavoitteet

Analysoin tutkimuksessani Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimistöjen muutoksia kahden eri vuosikymmenen välillä. Tutkin myös syitä paikkojen nimeämiseen ja paikannimistöjen muutoksiin. Jaan kummankin kylän paikannimistöt säilyneisiin, kadonneisiin, muuttuneisiin, vaihtuneisiin sekä uusiin nimiin. Tutkin myös sitä, kuinka paljon paikannimet ovat muuttuneet. Tutkin muutosten tapahtumista viidessä nimiluokassa, jotka tässä tutkimuksessa ovat tilannimet, vesistönimet, maastonimet, viljelysnimet sekä rakennusten ja rakennelmien nimet.

Tutkimukseni on tärkeä erityisesti kulttuurisesti. Tutkimus tuo esiin tutkimuskylien historiaa ja kulttuuria paikannimistön muutoksia tutkimalla. Itse pidän tärkeänä tallentaa kotikaupunkini kylien historiaa paikannimistöntutkimuksen näkökulmasta, koska tutkimusalueen historia näkyy ja elää vahvasti myös sen paikannimistössä. Tällainen tieto on arvokasta ja hyödyllistä tuleville sukupolville, sillä nimistö on elävää ja muuttuu jatkuvasti esimerkiksi kuntaliitosten ja kylien kuolemisen vuoksi. Suuri osa paikannimien merkityksistä liikkuu käyttäjäpiirien vanhimpien keskuudessa suullisena tietona, joten heidän tietojaan täytyy käyttää hyväksi perinteen säilyttämiseksi.

Aikaisempia tutkimuksia lukiessa olen huomannut, että useat tuoreet paikannimistön tutkimukset sijoittuvat pääkaupunkiseudulle. Mielestäni on tärkeää tehdä nimistöntutkimusta kaikkialla Suomessa eikä keskittyä tiettyyn kaupunkiin tai alueeseen. Tämän vuoksi haluan tehdä nimistöntutkimusta, joka sijoittuu maaseutukaupunkiin ja jossa tutkimuksella on kulttuurista merkitystä. Tavoitteeni on vastata seuraaviin kysymyksiin: Millaisia muutoksia Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimistöissä on tapahtunut kahden vuosikymmenen välillä? Kuinka paljon muutoksia on tapahtunut? Missä alaluokissa paikannimistön muutokset tulevat vahvimmin esiin? Mistä paikannimistön muutokset johtuvat? Kuinka hyvin muuttuneet nimet ovat säilyneet käyttäjäpiirin puheessa? Onko tutkimuskylissä epävirallista paikannimistöä?

## 1.2 Aineisto

Tutkielmani aineistona minulla on vuosien 1933 ja 1998 kartat Ikkeläjärveltä sekä vuosien 1933 ja 1989 kartat Nummijärveltä. Olen rajannut kummankin kylien kartoista samansuuruiset ja yhteneväiset alueet sekä kerännyt niistä kaikki rajausten sisäpuolella olevat paikannimet. Vuoden 1998 Ikkeläjärven maastokartta on osa Kauhajoen karttaa, joka on tehty Maanmittauslaitoksen vuoden 1989 Kauhajoen kartan pohjalta. Tämän vuoksi vuosien 1989 ja 1998 karttojen välillä ei pitäisi olla eroa, ja voin käyttää niitä kylien paikannimistöjen vertailua tehdessä.

Jaan rajattujen alueiden paikannimistöt säilyneisiin, kadonneisiin, muuttuneisiin, vaihtuneisiin ja uusiin nimiin. Näistä nimiluetteloista erottelen edelleen omiin alaluokkiinsa tilannimet, vesistönimet, maastonimet, viljelysnimet sekä rakennusten ja rakennelmien nimet. Tavoitteeni on selvittää tutkimuksessa, miksi nimistö on muuttunut sekä miksi juuri nämä paikat on nimetty rajatuilta alueilta. Saadakseni vastaukset näihin kysymyksiin haastattelen kummastakin kylästä paikallista kyläasiantuntijaa. Manne Lakso on syntyjään ikkeläjärvinen ja asunut Ikkeläjärvellä jo yli 80 vuotta. Niin ikään nummijärvinen Erkki Kalliomäki on syntyjään Nummijärveltä ja tuntee ikänsä puolesta paljon kotikylästään. Miehet kertovat tarinoita kartoista kerättyjen nimien listasta. Näiden kahden aineistomateriaalin tukena käytän molempien kylien kyläkirjoja, joiden tekemisessä haastateltavat kyläläiset ovat olleet mukana.

Valitsin nämä kylät tutkimukseni aiheeksi, koska tein kandidaatintutkielmani Ikkeläjärven paikannimistön muuttumisesta. Halusin jatkaa saman tutkimusaiheen parissa myös pro gradu –tutkielmaani, joten laajensin tutkimusaluetta Ikkeläjärven viereiseen kylään Nummijärveen. Sen lisäksi halusin tehdä tutkielmasta informatiivisen haastatteleamalla kylien vanhimpia asukkaita. Heidän avullaan selvitän kylien historiaa, jotka näkyvät kylien paikannimistöissä. Paikannimiä kertyi aineistostani kerätyistä nimilistoista 368 kappaletta. Ikkeläjärvellä nimiä on yhteensä 190 kappaletta ja Nummijärvellä 178 kappaletta. Olen keskittänyt rajausten sisäpuolelle kylien tiheimmin asutetut alueet, jotka ovat keskittyneet kylien järvien läheisyyteen. Rajaukseen on vaikuttanut myös se, kuin-

ka suuren alueen vuoden 1933 kartat kattavat. Niiden karttojen mukaan olen rajannut kylien uudempien karttojen alueet. Kylien kesken tein rajauksen sen perusteella, että saan molemmista kylistä lähes samansuuruiset nimiaineistot. Rajauksen ulkopuolelle jäi jonkin verran nimiä.

### 1.3 Menetelmät

Tutkin työssäni paikannimistöjen muuttumista kahdessa maalaiskylässä kahden vuosikymmenen välillä. Teorianä minulla on sosio-onomastinen sekä asutus- ja kulttuurihistoriallinen paikannimistö tutkimus. Tutkimus on sosio-onomastinen, koska tutkin paikannimistön muutoksia kahden vuosikymmenen välillä ja tutkimuksessa tulee esiin erilaisia nimien käyttöön liittyviä asioita, kuten epävirallisten nimien käyttö tietyn käyttäjäpiirin kesken. Tutkimus on myös asutus- ja kulttuurihistoriallinen, koska tutkin tiettyjen kylien historiaa ja kulttuuria paikannimistön avulla. Ainialan (1997: 14) mukaan paikannimistön muuttumista käsittelevä tutkimus ei ole pelkästään sosio-onomastista tutkimusta, vaan tarvitsee laadullisesti toteutuakseen nimien käyttöön ja taustoihin suuntaavan tutkimuksen menetelmiä.

Käytän tutkimuksessani sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimukseni kvantitatiivinen aspekti koostuu aineistosta kerättyjen nimilistojen määrällisestä vertailusta. Vertailen paikannimien määrää ja muuttumista eri luokissa: kuinka paljon aineiston nimissä on säilyneitä, kadonneita, muuttuneita, vaihtuneita sekä uusia nimiä, ja kuinka näiden luokkien nimet jakautuvat tilannimiin, vesistönimiin, maastonimiin, viljelysnimiin sekä rakennusten ja rakennelmien nimiin ja millaisia muutoksia niissä on tapahtunut. Sen lisäksi analysoin, kuinka paljon näitä eroja paikannimien muutoksissa kahden tutkimuskylän välillä on.

Tutkin aineistoani kuitenkin määrällisen vertailun jälkeen kvalitatiivisesta näkökulmasta. Kyläkirjojen ja haastatteluiden avulla pureudun paikannimien taustoihin ja koko kylän historiaan. Ihmiset käyttävät nimiä puhuessaan ympäristöstä, ja ympäristön muuttuessa myös paikannimet muuttuvat. Paikannimien muuttuminen kertoo alueen kulttuuri-

sista ja historiallisista muutoksista. Haastatteluin selvitan syitä paikannimien erilaisiin muutoksiin, joiden kautta selvitan myös kylässä tapahtuneita muutoksia 1900-alkupuolelta 1900-lopulle. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä tukee tutkimuksen kvantitatiivista osuutta ja tekee tutkimuksesta kokonaisen.

Nimiluokkien lisäksi tutkimuksessa tulee esiin kussakin luokassa esiintyvät paikannimien epäviralliset variantit. En tee niistä omaa lukuaan, koska ne kulkevat luokittelussa olevien nimien mukana. Epävirallisia paikannimiä tulee esiin kaikissa luokissa. Kursivoitin tekstissä kaikki aineistoni paikannimet, mukaan lukien epäviralliset nimet. Näin erotan ne selkeästi muusta tekstistä. Analyysiosassa tulee esiin joitain paikannimiä, joita ei ole aineistossa, mutta löytyvät kylästä rajauksen sisältä. Paikannimistö onkin elävää perinnettä, josta kaikkea ei saada tallennettua kirjallisesti.

#### 1.4 Lyhyesti tutkimuskylistä

Ikkeläjärvi oli luultavasti jo 1930-luvulla melko tiheään asuttu. 1920-luvun loppupuolelta lähtien liikkuvuus nopeutui, jolloin väestönkasvua ei enää voinut seurata rippikirjoista tarkasti. Vuonna 1950 tehdyssä laskennassa kylässä asui 608 asukasta (*Äkkiä akka kyytille....* 1999: 28, 126), joten asukasluku on luultavasti liikkunut samoissa luvuissa jo 1930-luvulla. Liitteestä 1 on havaittavissa, että asutus on keskittynyt järven eteläiselle puolelle. Tuolloin tämä tie oli Ikkeläjärven ainoa läpi vievä tie, joten asutuksen keskittyminen tälle alueelle on hyvin ymmärrettävää. Kylä on rakentunut suoalueelle, ja järven kiertävän tien rakentaminen ja näin ollen asutuksen hajaantuminen ovat tapahtuneet vasta vuosikymmenten kuluttua.

Vuonna 1998 asukkaita Ikkeläjärven kylässä oli huomattavasti vähemmän. Syksyn 1999 laskentojen mukaan asukkaita oli enää 269. Tähän ovat vaikuttaneet muiden muassa se, että nuoret olivat lähteneet opiskelemaan ja se, että iso osa väestöstä muutti töiden perässä teollisuuskaupunkeihin. (*Äkkiä akka kyytille....* 1999: 126.) Kuten myös liite 2 kertoo, järven kiertävä tie oli jo saatu rakennettua ja asutus oli hajaantunut järven ympäri. Talojen rakentaminen, tilojen siirtyminen sukupolvelta toiselle ja tilusten maiden

lohkominen pakotti erottamaan alueet toisistaan nimeämällä ne (vrt. Harling-Kranck 1990: 30).

Nummijärven ensimmäisiä asukkaita vuosisatoja sitten olivat lappilaiset. Vuonna 1935 kylässä oli 980 asukasta ja ruokakuntia 217. Tämä kertoo tiheään asutusta kylästä, vaikka vuoden 1933 kartan paikannimistö kertoo toista (ks. liite 3). Nummijärven asutus on lähtenyt Ikkeläjärven tavoin laskuun, kun väestö on muuttanut taajama-alueelle ja muihin kaupunkeihin töiden ja opiskeluiden perässä. 1930-luvulla Nummijärven tiestö on ollut runsasta ja risteävää. Yhteydet muihin kuntiin ovat olleet hyviä niin teiden kuin kylän sijainnin vuoksi. Nummijärveltä onkin pääsy niin Jalasjärvelle, Karviaan kuin Honkajoellekin.

Kyläkirjaa tehdessä Nummijärven kylässä oli vuonna 1999 yhteensä 249 asukasta. Uskon, että asukasmäärä on ollut samaa luokkaa kymmenen vuotta aikaisemminkin. Tiesuhteet ovat parantuneet ja elinkeinomahdollisuudet ovat lisääntyneet, mutta Nummijärvi on joutunut kokemaan samanlaisen laskun kehityksessä kuin monet muutkin Suomen sivukylät. Nummijärvi, kuten myös Ikkeläjärvi, ovat vuosisadan aikana kasvaneet runsaslukuisiksi huvilakyliksi, joten kesäisin kylien asukasluvut nousevat kylän tavanomaisesta määrästä muutamia kymmeniä.

## 2 PAIKANNIMISTÖNTUTKIMUS TEORIATAUSTANA

Seuraavassa tarkastelen tutkimuksessa käyttämäni paikannimistöntutkimuksen teoriaa. Paikannimistöntutkimuksen teorian yleisen katsauksen lisäksi pureudun lähemmin kulttuuri- ja asutushistorialliseen tutkimuslinjaan sekä sosio-onomastiseen tutkimuslinjaan. Teoriani perustana on vahvasti kulttuuri- ja asutushistoriallinen tutkimus, jossa otan kuitenkin huomioon myös sosio-onomastista tutkimussuuntaa. Tutkimukseni käsittelee vahvasti kauhajokisten kylien paikallishistoriaa, mutta sen lisäksi nimistön muutosten tutkiminen vaatii sosio-onomastisen näkökulman esittelyä paikannimistön teoriakentässä. Kiviniemen (1978: 78) mukaan asutus- ja kulttuurihistoriallisen paikannimistöntutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä eroja ja yhtäläisyyksiä tutkimusalueen nimistöllä on alueen muihin nimistöihin nähden. Tästä syystä tutkimukseni kohteena on kaupungin kaksi vierekkäistä kylää.

Paikannimistöön sijoittuvissa tutkimuksissa on harvoin havaittavissa puhtaasti yhtä paikannimistöntutkimuksen tutkimuslinjoista tutkimuksen teoriana. Aikaisempien tutkimusten perusteella kulttuuri- ja asutushistoriallisissa tutkimuksissa on käytetty alan teoriaa ja tutkimuslinjoja melko väljästi omaan aineistoon soveltaen. Monesti tutkimuksen monia eri tutkimuslinjoja käytetään omaan aineistoon sopivaksi, ja silloin nämä tutkimuslinjat sekoittuvat keskenään. Yksi syy tähän tutkimuslinjojen väljään soveltamiseen on se, että paikannimistöntutkimus on kokonaisuudessaan syntynyt ja muovautunut pikkuhiljaa vuosien saatossa sellaiseksi, mitä se nyt on.

### 2.1 Paikannimistöntutkimuksen teoriaa

Kiviniemi, Pitkänen ja Zilliacus (1974: 42) määrittelevät paikannimistöntutkimuksen hyvin lyhyesti tutkimukseksi, jonka kohteena ovat paikannimet. Paikannimistöntutkimus on lähtöisin Ainialan ja Vuolteenahon (2010: 11, 24) mukaan siitä, että nimistöntutkija katsoo tiettyä aluetta sen nimistön kautta. Paikannimet ovat osa kulttuuria, ja näin ollen monet tutkijat pitävät paikannimiä yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muistojen kertojina. Paikannimiä voi kuitenkin tutkia monenlaisesta erilaisesta näkökulmas-

ta, ja siksi paikannimistöntutkimus on laajentunut muutamien edellisten vuosikymmenten aikana useisiin erilaisiin tutkimuslinjoihin. Seuraavassa käsittelen muutamia tärkeimpiä paikannimistöntutkimuksen tutkimuslinjoja, jotka ovat kehkeytyneet yleisestä paikannimistöntutkimuksesta.

Ainialan ja Pitkäsen mukaan (2002: 231) etymologinen nimistöntutkimus oli ensimmäinen paikannimistöntutkimuksen muoto. Aluksi nimistöntutkijoiden mielenkiinto kohdistui ainoastaan vanhoihin, alkuperältään hämärtyneisiin nimiin ja niiden etymologisen alkuperän selvittämiseen. Etymologinen tutkimus on vielä tänäkin päivänä nimistöntutkimuksen vankkaa ydintä. Suomessa paikannimistöntutkimus on kuitenkin lähdeyttä tutkimaan uusia näkökulmia etymologisen tutkimuksen lisäksi.

Kiviniemi (1973: 25) huomauttaa, että suomalainen paikannimistöntutkimus on erikoistunut nimien alkuperän ja levinneisyyden selvittämiseen. Paikannimiä voi käsitellä myös kokonaisina nimivarastoina tai pienempinä osina rajatulla alueella. Paikannimistöntä voi osoittaa sen lisäksi erilaisia nimikerrostumia, joista erotellaan erilaiset kielilaineet. Edellä mainitut näkökulmat ovat lähinnä etymologisia, mutta niissä on samanaikaisesti myös kieli- ja asutushistoriallisia piirteitä.

Nimienkeruu alkoi olla suosittu aineistonkeruumuoto ja se on jatkunut vakaana tähän päivään saakka. Nykyään paikannimikokoelmia on kerätty ja koottu niin paljon, ettei jokaisen tutkijan tarvitsisi lähteä keräämään nimiä kentälle. Nimienkeruu kuitenkin lähentää tutkijaa tutkittavaan paikkaan, ja näin tutkija tutustuu nimienkeruun lisäksi nimettyihin paikkoihin ja nimien käyttäjiin. (Ainiala & Pitkänen 2002: 232.) Nimienkeruun yleisyyttä tukee myös Närhi (1978: 52–54), joka kertoo nimienkeruun olleen alun alkaenkin tärkeä aineistonkeruumenetelmä niin nimistöntutkimukselle kuin muille tieteentaloille. Suomessa on keskitytty selvittämään alueellisia paikannimiä, jolloin puhutaan aluemonografiasta. Aluemonografista onkin tullut paikannimistöntutkimuksen perusmuoto. (Kiviniemi ym. 1974: 10; Ainiala & Pitkänen 2002: 232.)

Paikannimistöntutkimus kehittyi 1960–1970-lukujen taitteessa, jolloin nimiä alettiin tutkia analogian näkökulmasta. Nimien syntyyn ja sen muodostumiseen on tällöin vai-

kuttanut jollain tavoin muu nimistö. Nimenmuodostukseen on vaikuttanut myös jokin malli tai systeemi, jonka mukaan muu nimistö on syntynyt. Koska muualla maailmassa on keskitytty lähinnä paikannimistön etymologiseen tutkimukseen, analogian osuus nimenmuodostuksessa ja nimistön muovautumisessa on enemmän suomalaisten nimistötutkijoiden käyttämä tutkimusmuoto. Jo tällöin huomattiin, että nimenmuodostusmallit kytkeytyvät asutushistoriaan. (Kiviniemi ym. 1974: 10; Ainiala & Pitkänen 2002: 233–234.)

Yksi nimistötutkimuksen linjoista on syntaktissemanttinen luokittelu. Analyysimallissa nimet jaetaan nimenosiin, jonka jälkeen nämä nimenosat analysoidaan sekä leksikaalisesti että semanttisesti. Tämä tutkimusmalli on antanut myös muunkielisille mahdollisuuden käyttää näkökulmaa omissa nimistötutkimuksissaan, kun tutkimuksen kohteena ovat nimien rakenteet ja nimeämissysteemit. Suomalainen nimistötutkimus on näin saanut jalansijaa myös kansainvälisissä tutkijapiireissä. (Ainiala & Pitkänen 2002: 235–236.)

Oman osuutensa paikannimistötutkimuksen tutkimuslinjoista on saanut myös nimileksikon tutkimus. Nimileksikossa tutkitaan nimien perusosina esiintyvien paikan lajia ilmaisevia topografisanoja. Tutkimus on haastavaa aineiston vaatiman työn vuoksi, mutta alan tutkimuksia on silti tehty muutamia. Uusimpana tutkimuslinjana on sosio-onomastinen tutkimus, joka sai alkunsa 1990-luvulla. Sosio-onomastisessa tutkimuksessa tutkitaan nimien käyttöä, vaihtelua, variaatiota ja muuttumista. Tutkimuslinjassa otetaan keskeisenä huomioon tutkimusalue, jossa nimiä käytetään. Nykyään sosio-onomastinen tutkimus on keskittynyt kaupunkeihin. (Ainiala & Pitkänen 2002: 236–238.) Ainiala (2003: 208) kertoo, että Suomessa ja muissa Pohjoismaissa sosio-onomastinen tutkimus on jäänyt kadunnimien tutkimiseen. Kaupunkinimistön tutkimus on kuitenkin vielä niin tuore tutkimusala, että sen kokonaisvaltainen määrittely ei ole vielä mahdollista.

Kuten Kiviniemi (1990: 27) kertoo, Suomen paikannimistöä on alettu tallentaa systemaattisesti pääosin vasta 1900-luvun puolivälistä saakka, ja suurin osa nimitietoudesta on suullista perinnettä, joka on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Suullisen perimän lisäksi

paikannimiä on aina myös hävinnyt, vaihtunut toisiin ja syntynyt lisää. Kiviniemi (1990: 31–32) erottaa edelleen maaseudun nimistön muutokset. Suuri maaltamuutto alkoi 1950-luvun lopulla, jolloin maaseudulla asui entistä vähemmän Suomen asukkaita. Asutuksen muutokset ovat vaikuttaneet nimistöön, koska paikkojen nimeämisen tarve kasvoi kaupungeissa maaseudun sijaan. Maaseudun nimistö katoaa, koska nimistön käyttäjien määrä vähenee ja nimistö ikään kuin unohtuu. Nimiperinteen säilymisen edellytyksenä on, että alue kuuluu edelleen tiiviisti jonkin tai joidenkin yhteisöjen elin- tai intressipiiriin (Kiviniemi 1990: 39).

### 2.1.1 Kulttuuri- ja asutushistoriallinen tutkimuslinja

Kun nimiä tarkastellaan erityisesti osana paikallista historiaa ja nimiä käytetään paikallishistoriallisen tiedon lähteenä, puhutaan kulttuuri- ja asutushistoriallisesta nimistöntutkimuksesta. Saloheimo (1978: 24) kertoo, että nimistöllä on poikkeuksellisen suuri merkitys paikallishistoriassa. Paikannimistöä tarkkailemalla saadaan selville paljon alueella asuneista ihmisistä tai paikan taloudellisesta tai sosiaalisesta toiminnasta sekä erityispiirteistä. Kiviniemi ym. (1974: 11) kertovat pelkästään asutushistoriallisesta nimistöntutkimuksesta, mutta asutusnimeä määriteltessään he ottavat esille myös kulttuurinimen. Asutushistoriallinen nimistöntutkimus tarkoittaa nimien levinnän selvittelyä asutushistoriallisesta näkökulmasta. Myöhemmin tutkimussuuntaan on otettu mukaan myös kulttuurihistoriallinen näkemys.

Kulttuuri- ja asutushistoriallinen tutkimus on polveutunut nimistön etymologisesta tutkimuksesta. Etymologisen tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on nimien taustan ja kielellisen alkuperän selvittäminen (Kiviniemi ym. 1974: 14). Taustan ja alkuperän selvittämisen jälkeen nimet voidaan sijoittaa osaksi laajempaa historiallista kehystä ja näin tehdä päätelmiä myös asutus- ja kulttuurihistoriasta. Monissa paikallishistorioissa on tutkittu enemmän tai vähemmän alueen menneisyyttä ja asutuksen historiaa nimien avulla. Yksittäiset tulkinnat saattavat kuitenkin olla virheellisiä, sillä tulkinnoissa ei ole otettu huomioon nimistön systeemiluontoisuuden vaikutusta nimenantoon. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 64.)

Esimerkiksi Ainiala ja Pitkänen (2002: 231–232) sisällyttävät artikkelissaan kulttuuri- ja asutushistoriallisen tutkimuslinjan etymologiseen tutkimukseen. Heidän mukaansa tämä nimien alkuperiä tutkiva tutkimus, etymologia, on Euroopassa edelleen yksi nimistön-tutkimuksen perusta, vaikka suomalaisessa tutkimuksessa on lähdetty osin eri poluille. Artikkelissa otetaan esille, ettei etymologinen tutkimus ole jäänyt Suomessa pelkästään nimien alkuperien selvittämiseen tutkijoiden omien kenttäkeruiden ansiosta. Suomessa tutkimus on myös keskittynyt olennaisesti alueellisten paikannimistöjen selvittämiseen. Ensimmäisiä kulttuuri- ja asutushistoriallisen tutkimuksen tekijöitä oli Viljo Nissilä ja Kurt Zilliacus, joita seurasi muutamia muita paikannimistöstä kiinnostuneita tutkijoita.

Myös Ainiala ym. (2008: 65–66) ovat samoilla linjoilla asutushistoriallisten tutkimusten enenevästä määrästä. Joskus kulttuuri- ja asutushistoriallisia tutkimuksia tehdään erillään, jolloin tutkimuksen kohteena on jonkin kulttuurin menneisyys tai jokin asutukseen liittyvä historiallinen tutkimus. Asutushistorialliset nimistöntutkimukset ovat kenties nousseet kulttuurihistoriallisia nimistöntutkimuksia enemmän esille. Pitäjänhistorioiden lisäksi kulttuurista tutkimusta voi tehdä myös henkilönnimistä. Henkilönnimissä tutkitaan usein yhteiskunnallista kehitystä esimerkiksi sukunimien kautta.

Historiallisten asiakirjojen perusteella voidaan monesti selvittää nimenmuodostuksen asiatausta. Nimen synnyn kannalta asutushistoriallisessa nimistöntutkimuksessa selvitetään, onko nimi syntynyt paikkakunnalla suoran nimeämisen tuloksena vai onko valmis nimi siirtynyt jostain varhaisemmin asutetulta paikalta tutkimusalueelle. (Alanen 2004: 17.) Asutushistoriallisessa tutkimuksessa on tärkeänä käsitteenä *siirrynnäinen*, jonka avulla on päätelty asutuksen kulkeutumissuuntia. Sen määritelmä tosin on kovin ahdas, sillä lyhyesti se tarkoittaa uuden tarkoitteen saanutta toisen paikan nimeä. Siirrynnäisnimet ovat kulkeutuneet asutuksen mukana seudulta toiselle ja usein niiden ajateltiin kulkeutuneen vanhan kotiseudun muistoksi. Vanhojen asiakirjojen perusteella on kuitenkin hankala päätellä varmasti, tarkoittaako jokin merkintä paikkaa vai henkilöä. Nykyään siirrynnäisen katsotaan tarkoittavan valmista nimeä, joka on siirtynyt toiselle paikalle. Termin määritelmää on väljennetty myös sen vuoksi, että asutushistoriaa on voitu tutkia laajemmin ja moninaisemmin. (Kiviniemi ym. 1974: 49; Kiviniemi 1975:

48; Alanen 2004: 17.) Nissilän (1962: 45) edellä mainittu nimien siirtyminen ja siirtolaisuus on synnyttänyt runsaasti nimistöä.

Oma tutkimukseni kallistuu enemmän kulttuurihistoriallisen tutkimuksen puolelle. Asutushistoriallinen tutkimus jää kulttuurisen tutkimuksen varjoon, sillä aineistoni on sen verran lyhyeltä aikaväliltä, ettei asutus ole ehtinyt merkittävästi paikannimistöön vaikuttaen muuttua. Jos aineistoa olisi esimerkiksi yli kahden vuosisadan ajalta, alueiden asukkaat olisivat vaihtuneet huomattavasti ja monista erilaisista syistä. Silloin tutkimuksessani olisi myös vahva asutushistoriallinen aspekti. Kulttuurihistoriallinen tutkimus näkyy tutkielmassani kylien merkitysten muuttumisena ja näin ollen myös paikannimistön muutoksina.

### 2.1.2 Sosio-onomastinen tutkimuslinja

Nimistöjen vertaileminen eri vuosikymmenillä ja niiden välillä tapahtuvien muutosten tutkiminen eri tavoin on sosio-onomastista tutkimusta. Erityisesti nimien käyttö ja variaatio tutkimuksen kohteena ovat sosio-onomastista tai sosiolingvististä tutkimusta. Tutkimustapa ottaa huomioon sosiaalisen ja tilanteisen kentän, jossa nimiä käytetään. Kulttuurimme on isojen muutosten alla, jolloin emme tarvitse nimiä niin monelle paikalle kuin ennen (Kiviniemi 1978: 76). Sosio-onomastisen tutkimuksen taustalla on kenttäkeruun perinne ja vahva aineistokeskeisyys. 1970-luvulla huomioitiin myös nimistön käytön tutkimuksen tarpeellisuus. Nimien käytön tutkimuksen tuolloin aloitti Kurt Zilliacus, kun hän kehotti nimistöntutkijoita tutkimaan nimistön variaatiota ja vaihteluita eri yksilöiden kielessä. Tutkimuksella pystyttiin todentamaan, ettei nimistö olekaan käytön osalta niin yksiselitteistä ja yhtenäistä. (Ainiala ym. 2008: 75.)

Paikannimien muutokset olivat vielä 1960-luvulla harvoin tutkimuksen kohteena. Kuitenkin jo Nissilä (1962: 51–52) huomasi 1960-luvulla, että paikannimiä on kadonnut, vaihtunut ja hävinnyt. Hänen mukaansa asutusnimistö on luontonomistöä pysyvämpää, vaikkakin myös luontonomistön vaihtumisesta on esimerkkejä. Useita talonnimiä on hävinnyt, ja yhdeksi syyksi tähän on päätelty talojen yhdistäminen suurempiin taloihin.

Paikkoja on myös nimetty uusilla nimillä, jolloin samalla paikalla on usein ollut samanaikaisesti kaksi nimeä, ennen kuin uudempi nimi on syrjäyttänyt aiemman.

Suomessa ruotsinkielisen nimistön tutkijat ovat olleet sosio-onomastiikan edelläkävijöitä (ks. Slotte, Zilliacus & Harling 1973). Sosio-onomastiikan alkuajoista lähtien tutkimuslinjan pääasiallisena tavoitteena oli tutkia nimitaitoa tutkimusalueilla. Slotte ym. (1973: 98) ovat listanneet asiantuntevan nimitaitajan piirteitä. Usein iäkkäämmät miehet tietävät nimistöstä enemmän kuin nuoret ja naiset. Sen lisäksi koko ikänsä alueella asuneet kyläläiset ovat tietoisempia nimistöstä ja niiden tyypeistä kuin alueelle myöhemmin muuttaneet. Kotitilallisilla on paremmat nimitiedot kuin torppareilla, ja perheen sisällä paikoista käytetään monesti samaa nimeä. Myös omassa tutkimuksessani nimitaitajat ovat tukemassa muuta aineistoani, joten valitsin haastateltavani heidän asiantuntevien piirteidensä mukaan.

Alun perin sosio-onomastinen tutkimus oli kielenkäyttäjien nimitaitoa tutkivaa, mutta 1990-luvulle tultaessa tutkimuslinja laajeni paikannimistön muuttumiseen. Paikannimistön muuttuminen ei suoranaisesti ole sosio-onomastista tutkimusta, mutta on osittain myös sitä: paikannimet muuttuvat käyttäjien toimesta. Nimistön huomattiin muuttuvan ja katoavan odotettua nopeammin. Elintapojen ja elinympäristöjen muuttuessa myös paikkojen yksilöintitarpeet ovat muuttuneet. Nimien katoamiseen on voinut vaikuttaa se, ettei nimi ole enää tarpeeksi hyvin kuvannut tarkoitettaan. Sosiolingvistiikkaa on havaittavissa myös henkilönnimitutkimuksessa. Erityisesti etunimien tutkiminen on ollut suosittua alan tutkijoiden keskuudessa. (Ainiala ym. 2008: 76–77.)

Yksi tuoreimmista tutkimussuunnista on sosio-onomastinen kaupunkinimistöntutkimus. (Ainiala ja Pitkänen 2002: 238.) Kaupunkinimistön tutkimus on saanut 2000-luvulle tultaessa jopa oman hankkeen. Ainialan (2003: 207–208, 218) mukaan hankkeen ja melkeinpä tämänhetkisen kaupunkinimistön tutkimuksen pääpaino on kaupunkien epävirallisissa paikannimissä. Muualla Euroopassa tutkimus on laajentunut myös virallisten nimien tutkimiseen. Sosio-onomastisessa tutkimuksessa on keskeistä se, mikä nimetyn paikan funktio on nimistönkäyttäjälle. Perinteisessä nimistöntutkimuksessa tutkimuskysymys on enemmänkin se, minkä lajisille paikoille nimiä on annettu. Tutkimuslinja

määräytyy siis enemmänkin sen näkökulman mukaan, miten tutkimuskysymyksen asettelee.

Koska sosio-onomastinen tutkimus on vasta alkutekijöissään ja sen tavoitteisiin kuuluu tietyn alueen paikannimistön tutkiminen, ala nivoutuu yhteen monien muiden tutkimuslinjojen kanssa. Tämän vuoksi myös oma tutkimukseni sisältää kahta eri tutkimuslinjaa, pääosin kulttuuri- ja asutushistoriallista tutkimusta, jonka taustalla on melko vahvasti sosio-onomastinen tutkimus nimistön muutosten tutkimisen muodossa.

## 2.2 Paikannimen määrittelyä ja käsitteitä

Paikannimistöntutkimus on täynnä erilaisia käsitteitä ja näiden käsitteiden avaaminen on tarpeellista tutkimuksen lukijoille. Seuraavassa tarkastelen paikannimen ja sen rakenteen määrittelyä, paikannimiä maaseudulla sekä aineiston luokittelussa käytettävien säilyneiden, kadonneiden, muuttuneiden, vaihtuneiden ja uusien nimien määrittelyitä.

### 2.2.1 Paikannimi ja sen rakenne

Paikannimi tarkoittaa ilmausta, joka yksilöi jonkin paikan ja erottaa sen muista samantyyppisistä paikoista (Kiviniemi 1978: 73; 1990: 46). Paikannimet ovat erisnimiä eli *propria*. Useat *propria* ovat tunnistettavissa appellatiiviksi eli yleisnimiksi. Paikannimi koostuu usein erilaisista yleisnimistä, ja myös nämä yleisnimet ovat edelleen käytössä. *Propria* ovat monesti olleet appellatiivisia ilmauksia, mutta *propria* erottaa appellatiivista siten, että se on ymmärrettävissä appellatiiviseksi ilmaukseksi asiayhteydestä. Kuulija pystyy erottamaan *propria* ja appellatiivin toisistaan lähinnä kontekstin yhteydessä, mutta myös nimistön ja kieliopin myötä. (Kiviniemi 1975: 9–10, 13.) Myös Ziliacus (1976: 37) on samaa mieltä siitä, että nimisanoilla on ollut appellatiivinen merkitys ennen ilmauksen muotoutumista paikannimeksi.

Paikannimistö jaetaan karkeasti kahteen pääryhmään, luontonimiin ja kulttuurinimiin. Luontonimet koostuvat maasto- ja vesistönimistä, kun taas kulttuurinimet asutus- ja

viljelysnimistä. Paikkojen yksilöinti on saanut alkunsa, kun paikat on pitänyt erottaa toisistaan jotenkin. Paikan olemus ihmisen näkökulmasta vaikuttaa paikan nimeämiseen, joten sen vuoksi talot, järvet ja mäet on usein nimetty toisistaan poikkeavasti. Nimi kertoo myös paljon alueesta, ja kokonaisuutta tarkastelemalla alueen erityispiirteet ja historia nousevat paremmin esiin. (Nissilä 1962: 40; Kiviniemi 1990: 46–47.) Paikkojen nimeämisestä huomaa erityisesti sen, mitkä paikat ovat ihmisille merkityksekkäitä. Paikoille annetaan nimiä sen mukaan, kun paikat muotoutuvat tärkeiksi ja keskeisiksi. (Zilliacus 1976: 31–33.) Paikannimien käyttäjien näkökulmasta paikannimet jaetaan jälleen kahteen ryhmään. Paikannimet, joiden käyttäjäryhmä on pieni, kutsutaan *mikrotoponyymeiksi*. *Makrotoponyymeja* ovat taas sellaiset paikannimet, joilla on suuri käyttäjäryhmä. Mikrotoponyymeja käytetään esimerkiksi vain tilakohtaisesti ja makrotoponyymeja kyläkohtaisesti. (Ainiala 1997: 161, 165.)

Suomenkielinen paikannimen perustyyppi koostuu perusosasta ja sen eteen liitettävästä määriteosasta (*Pitkä/järvi*). Määriteosa rajaa pääsanana merkitystä, jolloin nimestä käy ilmi millainen paikan laji nimessä on kyseessä. Paikannimeksi katsotaan myös sellaiset ilmaukset, joilla on eroteltu esimerkiksi erilaisia rakennuksia tai rakennelmia. Näille tarkoiteille on tyypillisempää paikallisuus ja pysyvyys kuin se, että nimi edustaisi alueeseen liittyvää merkitystä. Suomessa paikkoja nimetään kuitenkin paikkojen luonteenomaisten piirteiden ja niiden tyypillisten tarkoiteiden perusteella. (Kiviniemi 1975: 19; 1990: 44–45.) Nissilän (1962: 40) mukaan paikannimet ovat saaneet nimensä joko suoraan paikan ominaisuuden mukaan tai epäsuorasti vertailemalla paikkaa johonkin muuhun. Hän jatkaa, että joillain paikoilla on keinotekoisia nimiä, joita on annettu välittämättä paikasta ja sen ominaisuuksista. Tällaisia ovat esimerkiksi lainanimet.

Kun tyypillinen suomalainen paikannimi koostuu perusosasta ja sen eteen liitettävästä määriteosasta, puhutaan myös yhdysosaisesta nimestä. Vaikka perusosa on usein nimeytyneen paikan lajin ilmaiseva sana, se voi muodostua alueen paikallismurteen sanaston mukaan. (Kiviniemi 1975: 17; Ainiala ym. 2008: 96.) Nimistöstä löytyy myös muita rakennetyyppejä, kuten yksiosaiset nimet (*Vainio*). Yksiosainen nimi voi olla nimityksen perusosa sekä sen perään liitetty *la, lä* - tai *nen*-johdin. Ne on usein muodostettu valmiista etu- tai sukunimestä (*Jussi ~ Jussila*). Vastaavanlaista nimenmuodostustapaa voi

käyttää myös lisäämällä *la, lä* – tai *nen*-johdin maastopaikkaa kuvaavan perusosan perään (*Hietala, Nevala*). (Kiviniemi 1975: 54–55; Forsman 2011/1981: 231).

Kiviniemi (1975: 22–23) pitää yksiosaisina paikanniminä myös sellaisia nimiä, jotka ovat rakenteeltaan kaksiosaisia, mutta merkitykseltään ovat yksiosaisia. Rakenteeltaan kaksiosaisia, mutta merkitykseltään yksiosaisia paikannimiä ovat sellaiset nimet, jotka ovat siirtyneet kaksiosaisesta yksiosaiseksi, esimerkiksi silloin, kun *Pihlaja/saari* on siirtynyt viljelyksen nimeksi (*Pihlajasaari*). Yksi- ja kaksiosaisien nimien erottamiseksi huomioin vain nimen rakenteen ja jätän nimen merkityksen toisarvoiseksi. Pidän omassa tutkimuksessani yksiosaisina niminä siis niitä appellatiiveja, joita voi käyttää myös vain yksinään. Yksi paikannimien rakennetyypeistä ovat yhdysosaisista nimistä poikkeavat kaksiosaiset nimet, kuten *Iso Koihnajärvi*. Tällaiset paikannimet ovat syntyneet, kun yhdellä nimellä tunnetut paikat on haluttu selkeästi määrittelemällä erottaa toisistaan. (Kiviniemi 1975: 69.)

Paikannimistössämme on runsaasti myös epävirallisia nimiä. Ainiala ym. (2008: 131, 137–140) selittävät, että epäviralliset nimet ovat sellaisia nimiä, joita ei ole merkitty viralliseen kaupungin kaavanimistöön ja jotka ovat suullisesti kaupungin asukkaiden käytössä. Tavallisimmin epävirallinen paikannimi on muodostettu paikan virallisesta nimestä. Joskus jollain virallisesti nimeämättömällä paikalla saattaa olla kuitenkin epävirallinen nimi. Paikka on tällöin nimenkäyttäjien käytössä ja paikka on siksi vaatinut nimeämistä. Epäviralliset nimet jaetaan kahteen ryhmään, sekundaarisiin ja primaareihin nimiin. Sekundaarit epäviralliset nimet ovat sellaisia, jotka on johdettu paikan virallisesta nimestä (*Hietalahti ~ Hietsu*). Primaarit epäviralliset nimet ovat sellaisia, jotka ovat saaneet nimensä virallisesta nimestä riippumatta, ja nimi kuvailee jotenkin paikkaa (*Hautamäki ~ Riisipelto*). Kiviniemi (1975: 28–29) kertoo samoin, mutta hänen terminsä on metonyyminen nimi. Paikka kuitenkin on myös hänen mukaansa epävirallisesti nimetty paikan erityispiirteen vuoksi.

Nissilän (1965: 41) mukaan tiluksia nimettiin niin tilanomistajien sukunimien mukaan, mutta joukossa on myös epäonnistuneesti värittömiä harkinnaisnimiä. Tällaiset nimet ovat usein ainoastaan tilan omistajan, jos hänenkään, tiedossa, sillä talot ovat voineet

saada uudet kansanomaisemmat nimet. Epäviralliset nimet ovat monesti vain pienen ihmisryhmän tiedossa. Tässä tutkielmassa määrittelen epävirallisiksi paikannimiksi sellaiset nimet, joita ei ole merkitty aineistona käyttämiini karttoihin. Koska näitä epävirallisia nimiä ei ole kartoissa, niitä ei myöskään ole nimilistoissa, joiden mukaan haastateltavani ovat kertoneet omia havaintojaan paikannimistöjen muutoksista.

Paikannimien sisällöissä on eroja. Nimiin sisältyvät sanat voivat olla läpinäkyviä, jolloin puhutaan sanasemanttisuudesta eli leksikaalisesta tasosta, mutta myös nimien asiatausta voi olla läpinäkyvä, jolloin puhutaan lausesemanttisuudesta eli syntaktissemanttisuudesta. Esimerkiksi *Pitkäjärvi* voidaan tulkita leksikaalisesti yksitulkintaiseksi, mikä tarkoittaa sitä, että nimellä on vain yksi mahdollinen merkitys. Merkitys voi kuitenkin vaihdella varmasta tiedosta arvauksiin. Leksikaalisesti monitulkintaiseen nimeen sisältyvillä sanoilla on useampi mahdollinen asiataustan selittävä merkitys. Leksikaalisesti läpinäkymättömien nimien merkitykset puolestaan ovat hämärtyneitä eikä niiden asiataustasta ole tietoa. Nimet ovat asiataustansa puutteesta huolimatta monesti käytössä. Esimerkki leksikaalisesti läpinäkymättömästä käytössä olevasta nimestä on *Oulu*. (Zilliacus 1976: 36–37; Kiviniemi 1978: 73; 1990: 12–13.)

Forsman (2011/1891: 227–228) ottaa esille, että esimerkiksi kylien, peltojen, talojen, jokien ja lampien nimet saattavat sisältää ihmisten nimiä. Paikat on nimetty usein sen mukaan, kuka on viljellyt peltoa ensimmäisenä tai kuka on pystyttänyt kotinsa jonkin joen mutkaan, jolloin nimet jäävät alueiden nimiksi, vaikka omistaja olisi jo vaihtunut. Näin ollen paikannimiin liittyy muistoja alueita asuttaneista ihmisistä. Nimet ja nimenantoperusteet kuitenkin voivat unohtua ja jäädä uusien nimien varjoon.

Paikannimistö muuttuu jatkuvasti emmekä aina edes mieti, mistä sana on peräisin (Kiviniemi 1999: 9). Kiviniemi (1990: 43) on esittänyt kaavion (liite 5), joka kertoo paikannimistön monikerroksisuudesta. Kaavio kuvastaa, kuinka osa nimistöstämme ulottuu hyvin pitkän ajan taakse, jolloin sanojen alkuperä jää epäselväksi. Vanha nimistömme on siirtynyt sukupolvelta toiselle suullisesti, mutta tämä perinne on katkeamaisillaan, koska osaa vanhoista nimistä ei enää tarvita. Paikannimistöä on tallennettu nykyään niin

järjestelmällisesti, että suurin osa nimistöstä on saatu tallennettua jälkipolville. (Kiviniemi 1978: 75; 1990: 13–14.)

### 2.2.2 Paikannimien jaottelua maaseudulla

Paikannimet ovat erilaisia maaseudulla ja kaupungissa. Kauhajoki on hallinnollisesti kaupunki, mutta ei kuitenkaan verrattavissa vilkkaisiin taajamiin. Maaseudun paikannimet koostuvat useammista luonnonpaikoista ja esimerkiksi viljelmistä, toisin kuin kaupunkialueen paikat. Toisaalta taas maaseudun nimistöön harvoin kuuluu puistoalueita tai katuja. Maaseutu ja kaupunki koostuvat erilaisista paikoista, jolloin myös paikkojen nimeämiset eroavat toisistaan. Ainiala (2003: 208–209) sanoo, ettei kaupunkia ja maaseutua voi tarkoin erottaa toisistaan nykyajan Suomessa. Hänen mukaansa tärkeämpää on erottaa esimerkiksi kaupunkinimiksi kaikki kaupunkimaisen ympäristön paikannimet. Paikat nimetään niiden tarpeiden mukaan ja maaseudulla tarpeet luonnollisesti ovat erilaiset kuin kaupungissa. Sen vuoksi tässä luvussa on syytä erottaa maaseutualueelta paikkoja, joita siellä on eniten nimetty.

Oman aineistoni ja aiempien tutkimusten tarkastelun jälkeen olen huomannut, että maaseudun alueen kartastoon on merkitty runsaasti talojen ja tilojen nimiä. Käytän tutkimuksessani niille yhteisnimitystä *tilannimet*. Toinen luokitteluni osalle aineistoni nimistöstä on *vesistönimet*. Vesistönimiin kuuluvat kaikki vesistöihin liittyvät nimet, kuten vesien, saarten ja rantojen nimet (Kiviniemi ym. 1974: 56). Kolmas maaseudulla yleinen nimiluokka on *maastonimet*. Maastonimiin sisältyvät kaikki muut luonnonpaikkojen nimet vesistönimiä lukuun ottamatta. Omaksi luokakseen olen erottanut luonnonpaikoista kuitenkin *viljelysnimet*. Viljelysnimi käsittää esimerkiksi peltojen, niittyjen, kaskimaiden tai muiden viljelyyn otettujen paikkojen nimet (Kiviniemi ym. 1974: 56). Viidentenä paikannimiluokkana ovat *rakennusten ja rakennelmien nimet*. Niiden nimet ovat Ainialan (2003: 209, 215–216) mukaan luokiteltavissa paikannimiksi tilanteesta riippuen. Esimerkiksi 'kauppa' toimii paikannimenä, kun sitä käytetään yksilöivästi. Ne ovat jonkun ihmisen tai instituution antamia nimiä ja ovat sen vuoksi virallista paikannimistöä.

Olen tehnyt edellä mainitun luokittelun enimmäkseen oman aineistoni pohjalta. Karttojen paikannimistö on jaettavissa melko helposti tilannimiin, vesistönimisiin, maastonimiin, viljelysnimiin sekä rakennusten ja rakennelmien nimiin. Näihin viiteen luokkaan jaan tutkimukseni paikannimet ja tarkastelen näissä luokissa tapahtuvia muutoksia.

### 2.2.3 Säilynyt, muuttunut, kadonnut, vaihtunut ja uusi nimi

Jaan aineistoni paikannimet säilyneisiin, muuttuneisiin, kadonneisiin, vaihtuneisiin ja uusiin nimiin. Käsitteet ovat siis hyvin keskeisiä, joten niiden perusteellinen selittäminen on tarpeen.

*Säilynyt nimi* on sellainen, jolle ei ole tapahtunut mitään kielellistä muutosta. Ainialan (1997: 24) mukaan ajan myötä tapahtunut vähäinen muutos pitää nimen säilyneenä, mikäli sen merkitys ei ole muuttunut. Esimerkiksi ortografinen muutos ei tee nimestä muuttunutta. Säilyneitä nimiä löytyy monesti alueilta, joissa asutus on ollut pysyvää ja siirtolaisuus vähäistä (Nissilä 1962: 53).

*Muuttunut nimi* on sellainen, jonka ulkoasun kielellinen muutos ei johdu ainoastaan tai lainkaan murteen muuttumisesta. Muutokset ovat rakenteellisia tai äänteellisiä. (Ainiala 1997: 24.) Nimi voi muuttua myös nimimuodon vaihtelusta. Tällöin paikannimessä on vain pieni muutos, esimerkiksi yhden kirjaimen muutos. Suomalainen (2004: 40) sanoo, että muuttuneisiin nimiin voidaan kuitenkin laskea ilmaukset, joilla on sama tarkoite, mutta hieman erilainen ulkoasu.

*Kadonnut nimi* on lyhyesti selitettynä sellainen nimi, joka on kadonnut. Nimet ovat käyneet tarpeettomiksi, kun nimien kohde, käyttötarve tai käyttäjäkunta on kadonnut. Määrittelyn tekee vaikeaksi se, että nimen tarkoite on saattanut kadota, vaikka nimeä yhä käytetään. Nimet voidaan muistaa, mutta niitä ei käytetä aktiivisesti. (Ainiala 1997: 24–25; Suomalainen 2004: 39). Nimiä häviää yleisen teknistymisen, vanhojen elinkeinojen häviämisen, uusien viljelystapojen, väestön liikkuvuuden ja suurien asuinalueiden syntymisen vuoksi. Nimiä katoaa yksinkertaisesti myös piittaamattomuudesta vanhaa nimistöä kohtaan. (Nissilä 1965: 54.) Ainiala (2000: 362, 364) kertoo tutkimuksista,

joissa kadonneiksi nimiksi on laskettu myös sellaiset nimet, jotka ovat säilyneet vain muistitietona eikä niitä ole merkitty virallisiin asiakirjoihin. Myös minä määrittelen kadonneen paikannimen näin.

*Vaihtuneeksi nimeksi* kutsutaan nimeä, joka on eri nimi kuin samasta paikasta aiemmin käytetty nimi. Paikasta aletaan käyttää uutta nimeä, kun aiemmin käytössä ollut nimi katoaa. (Ainiala 1997: 24–26.) Suomalainen (2004: 40) puhuu artikkelissaan *syrjäyttäjänimestä*, jonka selitys oli vaihtuneen nimen kaltainen. Syrjäyttäjänimi on vaihtuneen nimen tavoin kokonaan erilainen kuin paikan aiempi nimi. Nimi on vaihtunut usein joko siten, että nimen perään on lisätty paikan laatua ilmaiseva appellatiivi tai paikan olosuhteiden muutosten myötä (Nissilä 1962: 53). Ainialan (2000: 368) mukaan nimien vaihtuminen on yleistä, mutta sen tutkimiseen ei ole olemassa vielä kovin hyviä keinoja.

*Uusi nimi* on annettu aiemmin nimeämättömälle paikalle, jolla on jokin merkitys nimen antajalle (Pitkänen 1999: 15). Tilojen lohkominen ja omistajien vaihtuminen on synnyttänyt uusia nimiä, jonka vuoksi nimistö on saattanut lisääntyä yhdessä kylässä moninkertaiseksi (Kiviniemi 1990: 30–31). Nissilä (1965: 47–48) sanoo, että uusia nimiä syntyy usein käyttämällä hyväksi alueen vanhoja historiallisia nimiä ja alueella olevaa nimiainesta. Vasta toissijaisena keksitään kokoaan uusi nimi. Uuden nimen on oltava seudun asukkaiden antama ja käyttämä (Kiviniemi 1978: 77–78). Ideaali uusi nimi on lyhyt ja helppotavuinen, jonka lähteenä on nimettävän alueen tunnettua appellatiivistoa.

### 2.3 Kartat paikannimistöntutkimuksen apuna

Karttoja ja muita vanhoja asiakirjoja on käytetty paikannimistöntutkimuksen apuna jo kauan. Viljo Nissilän (1965: 40–42) mukaan tietoisuus paikannimistön järjestelmällisestä keruusta tapahtui vasta 1800-luvun loppupuolella, ja tilannimetkin löysivät tiensä karttoihin vasta 1900-luvun puolella. Viralliset nimet erotettiin epävirallisista nimistä ja maarekisteriin ilmoitettiin alueelle vain yksi nimi. 1900-luvun puolivälissä karttoihin kehoitettiin merkitsemään oikea-asuiset nimet murteellisten nimien sijaan. Närhen

(1978: 66) mukaan näitä vanhimpia karttoja säilytetään Nimitoimistossa, ja arkistoista löytyy myös muut kartat eri painoksineen.

Karttaan merkitään alueen tärkeimmät paikat. Nissilän (1965: 51–52) mukaan kaikkiin yleis- ja peruskarttoihin on merkittävä alueen tärkein asutusnimistö, kulttuuri- ja teollisuuslaitosten nimet, suurten viljelysaukeamien ja vesistöjen nimet. Kartoissa pitää olla myös merkittävimpien luonnonpaikkojen, kuten vuorten, mäkien ja soiden, nimiä sekä sivistyshistoriallisesti arvokkaiden muistojen nimet. Karttaan merkitty paikannimistö kertoo paljon alueesta. Kuten edellä mainitsin, karttaan valittavien nimien on oltava lähes kaikkien paikkakuntalaisten tiedossa. Karttanimistöt on koottu aikanaan asukkaiden tietojen perusteella, joilla on ollut tietoa paikkojen omistuksesta ja nimistä.

Vaikka paikannimistöntutkijat usein käyttävät vanhoja asiakirjoja ja karttoja apuna tutkimuksissaan, ne eivät välttämättä ole kelpoisuudestaan huolimatta kaiken kattavia. Vanhimmat kartat ovat peräisin jopa 1500-luvulta, ja niitäkin tuorempien karttojen suomalainen nimistö on osittain ruotsinkielistä. Sen vuoksi nimistö vanhoissa kartoissa on kirjoitusasultaan epäselvää. Vanhoja asiakirjoja käyttäessään nimistöntutkijan on hyvä muistaa, ettei niitä ole aikoinaan kerätty tutkimustarpeisiin. Vanhimmat kartta-asiakirjat sisältävät vain osan sen ajan paikannimistä, sillä niissä on monesti ainoastaan tärkeimmät paikannimet ja keskeisin asutusnimistö, eli kylien ja pitäjien nimet. (Mm. Nissilä 1965: 38; Paunonen 1976: 386–387; Pitkänen 1997: 139–140; Ainiala ym. 2008: 53–54.)

Talonnimet ilmaantuivat systemaattisesti asiakirjoihin 1900-luvun alussa, mutta kartastoissa on edelleen puutteita nimien merkinnöissä. Ketolan (2011) mukaan nykyajan kartat tehdään tietokoneilla, ja tietokone valitsee sattumalta alueille ne sen alueen nimet, jotka sattuvat siihen mahtumaan. Kartoilla on suuri vaikutus nimikulttuurin säilymiseen. Yksi syy paikannimistön katoamiseen on nimenomaan karttojen tekninen kehitys. (Nissilä 1965: 54.) Tämän vuoksi ainoastaan kartat tutkimuksen aineistona eivät ole mielestäni riittävän luotettavia, ja siksi kartta-aineistoani ovat tukemassa kummankin kylän kyläkirjat sekä kylissä koko ikänsä asuneiden henkilöiden haastattelut.

## 2.4 Aikaisempaa tutkimusta

Kulttuuri- ja asutushistoriallisesta tutkimuksesta Suomessa on ensimmäisiä havaintoja jo 1930-luvulta, kun Viljo Nissilä (1939) kirjoitti väitöskirjan Vuoksen paikannimistö 1. Se ei varsinaisesti ole asutushistoriallinen tutkimus, vaan enemmänkin etymologista tutkimusta. Toinen vanhempaa kulttuuri- ja asukashistoriallista tutkimusta edustava tutkimus on Arvo Meren (1943; Lopmeri 1947) kaksiosainen tutkimus Vehmaan kihlakunnan kylännimistä. Myös Meren (1943, 1947) tutkimus on vahvasti etymologinen.

Sosio-onomastinen tutkimus ja paikannimistön muutokset ovat jääneet vähälle huomiolle Suomessa. Paikannimistön muuttuminen kun ei ole varsinaista sosio-onomastista tutkimusta, vaikka vahvasti onkin tutkimuslinjaan kytköksissä. Nimien käyttö kuitenkin vaikuttaa siihen, kuinka paljon ja miten nimistö muuttuu. Laajimpia paikannimistön muuttumista käsitteleviä tutkimuksia koko maailmassa on tehnyt Terhi Ainiala. Suomalaisista tutkimusta vastaavat ulkomaiset tutkimukset paikannimistön muuttumisesta ovat suppeampia ja poikkeavat suomalaisesta tutkimuksesta. (Ainiala 2011.) Ainiala (2000: 356–357) kertoo suomen kielen opiskelijoiden pro gradu -tutkielmista, joissa on tutkittu erilaisten kylien paikannimistöjen muutoksia. Tutkielmissa on käytetty valmiita nimikokoelmia ja etsitty syitä paikannimien muutoksiin kyläläisten haastatteluista. Osa kylistä oli pienempiä ja osa suurempia. Omassa tutkielmassani olen kerännyt nimiaineiston itse, mutta käytän myös haastatteluja vahvistamassa päätelmiäni.

Lähimpänä omaa tutkimustani on Terhi Ainialan (1997) tutkimus Asikkalan Kurhilan ja Ristiinan Närhilän paikannimien säilymisestä, katoamisesta, muuttumisesta ja vaihtumisesta. Tutkimuksessa kylien paikannimistöä vertaillaan 3–5 eri vuosikymmenellä kahden viime vuosisadan aikana. Ainiala (1997) erittelee artefaktien, viljelys-, vesistö- ja maastonimet, ja tarkimman analyysin saavat paikannimien muuttuminen ja nimivarianttien vaihtelu. Paikannimien katoamiseen pohditaan syitä ja vertaillaan kahden tutkimuskylän paikannimien katoamisen eroja. Ainiala (1997: 13–14) on käyttänyt aineistonaan kylistä kerättyjä nimikokoelmia ja vanhoja asiakirjoja sekä karttalähteitä. Ainialan (1997) väitöskirja on hyvin laaja ja käsittelee paikannimistön muuttumista melko yksityiskohtaisesti. Tutkimuksen toinen aineisto on kerätty Itä-Suomesta, jossa nimistö on

hieman erilaista kuin Länsi-Suomessa. Oman tutkimukseni on aineistollisesti ja alueellisesti suppeampi, joten myöskään tutkimukseni ei ole yhtä yksityiskohtainen. Vertailen analyysiluvussa omaa tutkimustani paikka paikoin Ainialan (1997) tutkimukseen.

Virolainen Evar Saar (2011) on tehnyt sosio-onomastista tutkimusta peltojen nimeämisestä ja niiden käytöstä Etelä-Viron suurtiloilla. Hänen mukaansa peltojen nimistä on tullut erikoisnimistö, jota muut paikkakuntalaiset eivät osaa. Saar (2011) on jakanut peltojen nimet erilaisiin ryhmiin: ihmisen etu- tai sukunimellä nimettyihin peltoihin sekä lempi- tai haukkumanimellä nimettyihin peltoihin ja näiden variaatioihin. Merkittävä osa tutkimuksesta on tutkittavien viljelysnimien rakenteen tarkastelu. Hän tutkii näiden lisäksi sitä, miten peltojen nimistä puhutaan, ja onko nimissä epävirallisia muotoja. Saarin (2011) tutkimuksessa on paljon yhtäläisyyksiä omaan tutkimukseeni nähden. Tutkimuksessa luokitellaan nimet ja tarkastellaan niitä jaottelusta nähden. Keskeisenä on kuitenkin viljelysnimien rakenteiden tutkiminen, joka itselläni ei ole yhtä suurissa roolissa. Keskeistä omassa tutkimuksessani ei myöskään ole niinkään nimien käyttö, vaikka suullisen nimitiedon keräämistä käytänkin aineistona.

Kansainväliset, naapurimaidemme ulkopuolella tehdyt tutkimukset paikannimistön muuttumisesta eroavat vastaavasta suomalaisesta tutkimuksesta melko paljon. Ulkomaille ei myöskään ole tehty yhtä laajaa tutkimusta aiheesta kuin Suomessa, joten ulkomaiset tutkimukset ovat yksittäisiä ja usein sivuavat jotain muuta aihetta. Tällainen on esimerkiksi Sylvain Guyotin ja Cecil Seethalin (2007) tutkimus Etelä-Afrikan paikannimistön muutoksista kolonialismin myötä. Tutkimuksessa käsitellään sitä, miten Etelä-Afrikan paikannimistö on muuttunut sen jälkeen, kun valkoihoiset muuttivat alkuperäiskansalle ominaiset nimet amerikkalaisemmaksi, ja miten paikannimien muutokset ovat vaikuttaneet asukkaiden identiteettiin. Tutkimus on sosio-onomastinen, jossa selvitetään paikannimistön muutosten vaikutusta nimenkäyttäjien näkökulmasta. Omasa tutkimuksessani käsittelen vähemmän nimistön muuttumisen vaikutusta asukkaisiin, mutta käsittelen aineistoa joka tapauksessa myös nimenkäyttäjän avulla. Guyotin ja Seethalin (2007) tutkimus antoi näkökulmaa muutosten vaikutuksista asukkaisiin, jolla on väistämättä osansa paikannimistön erilaisten muutosten kanssa.

Eräs asutushistoriallinen tutkimus on Laila Lehikoisen (1988) väitöskirja Kirvun talonnimet - Karjalaisen talonnimisysteemin kuvaus. Tutkimuksessa tarkastellaan Karjalan kannaksella sijainneen Kirvun pitäjän talonnimiä 1900-luvun alusta 1930-luvun loppuun saakka. Lehikoinen (1988) pyrkii selvittämään, millä perusteella Kirvun talot on nimetty, millaiset kielenulkoiset seikat ovat vaikuttaneet näiden nimenantoperusteiden valintaan ja millaisia rakennetyyppejä tarkastelluissa nimissä on. Tutkimuksessa on keskeistä tutkia, millaisia erilaisia nimiä samasta talosta käytetään ja millaiset seikat säätelevät tätä käyttöä. Tutkimus pyrkii myös selvittämään, miten Kirvun talonnimisysteemi on kehittynyt. Lehikoisen (1988) tutkimus on vahvasti kulttuuri- ja asutushistoriallinen. Myös omassa tutkimuksessani on vahvasti läsnä se, millaisia nimiä paikannimistöissä on. Itse kuitenkin tutkin kaikkia paikannimiä tutkimusalueella, kun Lehikoinen (1988) tutkii ainoastaan talonnimiä.

### 3 IKKELÄJÄRVEN JA NUMMIJÄRVEN PAIKANNIMISTÖN MUUTOKSET

Tässä luvussa analysoin Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimistöjen muutoksia kahden eri vuosikymmenen välillä. Kartat Ikkeläjärvestä ovat vuosilta 1933 ja 1998 ja Nummijärven kartat vuosilta 1933 ja 1989. Luokittelen aineistoni karttojen samansuuruisten kyläalueiden nimistöt säilyneisiin, kadonneisiin, muuttuneisiin, vaihtuneisiin ja uusiin nimiin. Näissä luokissa jaan paikannimet edelleen omiin alaluokkiinsa: tilanimiin, vesistönimien, maastonimiin, viljelysnimiin sekä rakennusten ja rakennelmien nimiin. Analysoin paikannimien muutoksia erikseen kummastakin kylästä omissa alaluokissaan kunkin luokan kohdalla. Vertaan karttojen paikannimistöä omissa alaluokissaan, millaisia muutoksia kussakin luokassa kummassakin kylässä on tapahtunut vuosien saatossa.

Kartta-alueiden nimistä kertoessani käytän niiden selittämiseen tukena kylien kyläkirjoja *Äkkiä akka kyytille..... Tapahtumia ja tarinoita Ikkeläjärveltä* (1999) ja *Maaliluunilta Lapinkaivolle – Nummijärven kyläkirja* (2000). Käyttämäni kyläkirjat eivät kerro aivan kaikkea, joten saan kokonaiskuvan parhaiten haastattelemalla kummassakin kylässä koko ikänsä asuneita henkilöitä suullisesti. Minulla nuoren ikäni vuoksi ei ole omakohtaista tietoa kylien ja näin ollen myös kylien paikannimistöjen muutoksista. Haastatteluissa tulee ilmi paljon asioita, joihin en ole saanut kirjallisen aineistoni kautta kokonaisvaltaisia vastauksia.

Ikkeläjärven paikannimistön historiasta kertoo kyläläinen Manne Lakso. Hän on syntynyt Ikkeläjärvellä ja ollut vahvasti mukana aineistonani käyttämäni kyläkirjan teossa. Hän on myös yksi kylän vanhimmista ihmisistä ja hänellä on varhaisimmat tiedot kylän nimistöjen muutoksista. Nummijärven paikannimistön historiasta kertoo niin ikään syntynyt nummijärveläinen Erkki Kalliomäki. Hän on merkittävä tekijä oman kotikylänsä ja koko kaupungin perinteiden vaalijana. Hän johtaa kansalaisopiston kansanperinnekurssia, ja on Nummijärven kyläkirjan alkuunpanija.

**Taulukko 1.** Ikkeläjärven ja Nummijärven säilyneiden, kadonneiden, muuttuneiden, vaihtuneiden ja uusien paikannimien prosentuaaliset määrät luokittain

	Tilannimet %	Vesistönimet %	Maastonimet %	Viljelysnimet %	Rakennusten ja rakennel- mien nimet %
<b>Säilyneet</b>					
Ikkeläjärvi	95	2,5	2,5	0	0
Nummijärvi	75	11	14	0	0
<b>Kadonneet</b>					
Ikkeläjärvi	92	0	8	0	0
Nummijärvi	90	5	0	0	5
<b>Muuttuneet</b>					
Ikkeläjärvi	50	20	30	0	0
Nummijärvi	33	0	67	0	0
<b>Vaihtuneet</b>					
Ikkeläjärvi	50	50	0	0	0
Nummijärvi	100	0	0	0	0
<b>Uudet</b>					
Ikkeläjärvi	52	12	23	7	6
Nummijärvi	26	16	35,5	6,5	16

Taulukossa 1 on paikannimien prosenttimäärät kussakin luokassa. En ole merkinnyt taulukkoon lainkaan paikannimien kappalemääriä, sillä ne tulevat esiin analyysissa. Paikannimien muutokset on mutkattomampaa havaita prosenttimääristä, jotka on saatu vertailemalla alkuperäistä nimien lukumäärää nykyiseen. Paikannimien kappalemääristä ei ole luettavissa paikannimien alkuperäistä määrää, joten niiden ilmoittaminen ei ole tarpeeksi informatiivista. Taulukkoon 1 olen eritellyt kummankin tutkimuskylän säilyneet, kadonneet, muuttuneet, vaihtuneet ja uudet nimet prosenttimääräisesti toisistaan,

jotta ne ovat vertailtavissa keskenään. Olen siis laskenut prosentit edellä mainittujen luokkien paikannimien määristä. Olen keskittänyt tutkimusalueen järven läheisyyteen, ja joitain kartoissa olevia paikannimiä on jäänyt rajauksen ulkopuolelle. Tarkoitus on tutkia Ikkeläjärven ja Nummijärven kylistä jokseenkin samankokoisilta alueilta niiden karttoihin merkittyjen paikannimien muutoksia kahden vuosikymmenen aikana. Olen kursivoinut aineistossa esiintyvät paikannimet erottaakseni ne muusta tekstistä. Kylien rajatuilla alueilla on lähes yhtä paljon nimiä, joten pidän kylien paikannimistöjen välistä vertailua näin tasapuolisena.

Suurin osa kylän molempien karttojen nimistöistä on tilannimiä, joiksi olen laskenut siis kaikki rajatun alueen tilat ja talot. Vesistönimiä ovat kaikki alueen vesistöihin liittyvät nimet, kuten vesien, saarten ja rantojen nimet. Maastopaikoiksi olen laskenut kaikki muut maastonimet vesistöjä lukuun ottamatta. Tällaisia ovat esimerkiksi suot, nevat, mäet sekä ojat. Olen jakanut myös viljelysnimet omaan luokkaansa, ja näihin nimiin kuuluvat esimerkiksi peltojen, niittyjen, kaskimaiden tai muiden viljelyyn otettujen paikkojen nimet. Olen eritellyt myös rakennusten ja rakennelmien nimet omaksi ryhmäkseen. Rakennuksiksi määriteltäviä kouluja tai kauppoja ei Ikkeläjärven vuoden 1933 karttaan ole merkitty, vaikka molemmat kylästä jo löytyivät (*Äkkiä akka kyytille*... 1999: 73, 253–254). Myös Nummijärvi sai ensimmäisen vakituksen kansakoulunsa jo vuonna 1922, mutta myöskään sitä ei ole merkitty karttaan (*Maaliuunilta Lapin-kaivolle* 2000: 35). Myös teiden ja muiden kulkuväylien merkitseminen karttaan on olematonta.

Vertaan kylien nimistöjen muutoksia keskenään kussakin kappaleessa. Kylät sijaitsevat vierekkäin ja samankaltaisella alueella, joten uskon myös kylien nimistöissä olevan jonkin verran samoja piirteitä. Otan paikka paikoin esiin myös Ainialan (1997) tutkimuksen paikannimistön muuttumisesta ja vertaan omaa tutkimustani siihen. Tutkimuk-sissamme on tutkimusmenetelmiltään paljon samankaltaisuuksia, vaikka tutkimusalueet poikkeavatkin toisistaan. Paikannimiä on vuoden 1933 Ikkeläjärven kartassa 67 ja vuoden 1998 kartassa 123 kappaletta. Nummijärven kartassa vuonna 1933 on 67 ja vuoden 1989 kartassa 111 nimeä. Yhteensä 368 paikannimessä on tarpeeksi aineistoa pro gradu -tutkielmalleni.

### 3.1 Säilyneet paikannimet

Tässä luvussa käsittelen tutkimuskylieni säilyneitä paikannimiä. Käsittelen kylien säilyneet paikannimet omissa alaluvuissaan selkeän eron tekemiseksi. Molemmissa alaluvuissa erottelen kylistä tilannimet, vesistönimet ja maastonimet. Kummassakaan kylässä ei ole säilyneitä viljelys- eikä rakennusten tai rakennelmien nimiä. Ikkeläjärvellä on säilyneitä paikannimiä 43 ja Nummijärvellä 44.

#### 3.1.1 Ikkeläjärven säilyneet paikannimet

Säilyneitä paikannimiä on Ikkeläjärvellä runsaasti, mutta ne ovat säilyneet lähinnä tilannimissä. Vaikka talot ja tilukset on jaettu useisiin lohkoihin vuosien aikana, alkuperäiset nimet ovat jääneet tälle alueelle. Ainialan (1997: 161–163) mukaan paikannimien säilyvyyteen vaikuttavat erityisesti se, että paikannimet ovat käytössä ja paikannimien tarkoitteet ovat pysyviä. Tämä vaatii usein nimien laajaa käyttäjäpiiriä ja sitä, että paikkojen on oltava jollain tavalla olemassa, että niistä on syytä puhua. Manne Lakson (2012) haastattelussa kävi ilmi, että monista taloista lähdettiin joko isompiin kaupunkiin tai jopa Amerikkaan saakka töiden ja rahan perässä koko perheen voimin. Silti joidenkin alkuperäisten tonttien nimet ovat säilyneet vaihtuneesta omistuksesta huolimatta.

Koska Ikkeläjärven kiertävää tietä alettiin rakentaa vasta 1960-luvulla, on ymmärrettävää, että säilyneitä tilannimiä on erityisesti aiemmin rakennetun, päällystetyn tien varrella. Useat näistä tiloista ovat myös sellaisia, joissa on tapahtunut sukupolvenvaihdos ja perheen jälkikasvu on jäänyt asuttamaan suvun tilaa. Näin myös tilannimi on säilynyt ja edelleen merkityksenkäs karttaan merkittäväksi. (*Äkkiä akka kyytille.....* 1999: 106, 126.)

Yhdysosaisia säilyneitä paikannimiä ovat esimerkiksi *Ikkeläjärvi*, *Vuorenmaa*, *Koivuniemi* ja *Talvitie*. Lakson (2012) mukaan juuri *Ikkeläjärvi* ja *Koivuniemi* olivat ensimmä-

mäisiä asutettuja tiloja Ikkeläjärvellä, joten niiden säilyminen paikannimistössä on loogista. Tilannimistä vuodesta 1933 vuoteen 1998 säilyneitä ovat esimerkiksi *la, lä* –johitteiset *Järvelä, Lintula, Koivula* ja *Viitala*. Lakson (2012) haastattelun ja *Äkkiä akka kyytille....* –kyläkirjan (1999: 31) mukaan *Viitalan* torppa oli asutettu jo 1800-luvulta lähtien, mutta on yksi *Ikkeläjärven* talosta lohkotuista torpista. Myös *Järvelä*-nimellä on pitkä historia takanaan. Aikoinaan tila on ollut huomattavasti suurempi ja siinä asunut suku käytti 1800-luvulla nimiä *Ranta, Polkumäki* ja *Järvelä*. Nyt myöhemmin nämä kaikki paikannimet löytyvät läheltä toisiaan ja ovat edelleen säilyneet paikanniminä Ikkeläjärven kartassa. (*Äkkiä akka kyytille...* 1999: 39.)

Yksiosaisia tai yksiosaisen kaltaisia säilyneitä paikannimiä (Ainiala ym. 2008: 87) tilannimissä ovat esimerkiksi *Risku, Poikkeus, Närvä* ja *Moisio*. Lakso (2012) kertoo, että paikannimi *Poikkeus* on kulkenut epävirallisessa muodossa jo pidemmän aikaa. Hänen mukaansa paikasta on puhuttu paikan asuttajan mukaan *Poikkeusmuorista*. Nimi koski kuitenkin enemmän talon asukasta kuin taloa.

Ikkeläjärven ainut säilynyt vesistönimi on järven itsensä nimi *Ikkeläjärvi*. *Kortesoja* on merkitty vuoden 1933 karttaan tilannimeksi, mutta vuoden 1998 kartassa se on ojan nimi eli vesistönimi. Syytä tälle säilyneen paikannimen muutokselle en eri aineistoistani löydä. Ainialan (1997) tutkimuksessa vesistönimet ovat kaikista nimistä säilyneimpiä. Hänen aineistonsa on laajempi, ja Ikkeläjärven vesistönimiin on vaikuttanut huvilakulttuurin lisääntyminen vasta 1900-luvun loppupuolella. Sen lisäksi Ikkeläjärvellä ei ole alkujaankaan ollut juurikaan vesistöjä, joita olisi voinut nimetä.

Säilyneitä paikannimiä Ikkeläjärven maastonimissä oli ainoastaan turvetuotantoalue *Parjakanneva*. Kyläkirjassa kerrotaan monien suoalueiden kuivatuksesta ja niiden tärkeydestä kylän asukkaiden elannonhankinnan kannalta. Kuitenkaan juuri *Parjakanneva* ei mainita yhtenä merkittävänä suoalueena Ikkeläjärvellä. (*Äkkiä akka kyytille....* 1999: 156.) Kenties alue on ollut pelkkä suoalue muiden joukossa ja vasta 1990-luvulle tultaessa se on muuttunut kylä elinkeinon kannalta tärkeämmäksi.

Vuoden 1933 Ikkeläjärven karttaan ei ollut merkitty lainkaan rakennuksia tai rakennelmia, vaikka niitä oli kylässä tuolloin jo 1930-luvulla. Esimerkiksi kunnostetut tiet olivat valttikortti kylää ympäröiviin naapurikuntiin ja –kyliin. (*Äkkiä akka kyytille....* 1999: 104.) Tässä tapauksessa on otettava huomioon, ettei aineistonani käyttämäni karttaa ole tehty tutkimustarkoitukseen, ja että siihen on merkitty ainoastaan kylälle tarpeellimmat paikannimet. Lakson (2012) haastattelussa tuli esiin, että Ikkeläjärvellä on ollut osuusmeijeri, mutta sen nimeä ei ole merkitty lainkaan vuoden 1933 karttaan. Kylän osuusmeijeri lopetettiin 1930-luvun aikana, vaikka se olikin kylän maidontuottajien kannalta tärkeä toimipaikka. (*Äkkiä akka kyytille....* 1999: 191.)

### 3.1.2 Nummijärven säilyneet paikannimet

Nummijärven säilyneitä nimiä on niin ikään eniten tilannimissä. Myös tässä toisessa kylässä tilojen lohkomisten jälkeen tilojen alkuperäisnimet ovat säilyneet ja niistä syntyneet tilat on nimetty uudestaan. Tilannimistä vuodesta 1933 vuoteen 1989 säilyneitä *la, lä* –johteisia nimiä ovat muun muassa *Järvelä, Nevala* ja *Kulmala*. Kalliomäen (2012) mukaan *Järvelä* on ollut aiemmin *Järvenpää*, mutta lyhentynyt *Järveläksi* ajan kuluessa. *Nevala* on pysynyt *Nevalana*, vaikka taloon on muuttanut *Lapinluoma*-niminen emäntä. Harvoin tilannimeä kuitenkaan on nimetty naisen mukaan. *Kulmala* on saanut nimensä *Trusankulman valtakunnanpuiston* mukaan, joka sijaitsi vuoden 1933 kartassa lähellä *Kulmalaa*. Kalliomäki (2012) jatkaa, että *Kulmalan* ja *Talvitien* välissä on tilojen yhteislaidun, joka on nimeltään *Hollihaka*. Yhteislaidun yhdistää siis kaksi tilaa toisiinsa.

Yhdysosaisia säilyneitä tilannimiä ovat muun muassa *mäki*-päätteiset *Lautamäki, Kalliomäki* ja *Hakomäki*. Erkki Kalliomäki (2012) kertoo, että *Lautamäki* on historiallinen tila myös nimeltään. Tilan nimi on aikaisemmin ollut *Sotamiehenmäki*, mutta muuttunut tilan lohkomisen jälkeen *Lautamäeksi*. *Kalliomäen* tilannimeä kutsutaan myös epävirallisella nimellä *Moisio*. Tilaa pidetään jostain syystä erityisen hedelmällisenä. *Hakomäen* tilannimestä puhutaan kyläläisten kesken nykyään *Marttilana* sen uusien asukkaiden myötä, mutta tilan nimi on virallisesti edelleen *Hakomäki*.

Muita yhdysosaisia säilyneitä tilannimiä ovat muun muassa *Haapaniemi*, *Asuinmaa* ja *Talvitie*. Kalliomäen (2012) mukaan *Asuinmaa* on puheessa nykyään myös *Harjaluoma*. Tilannimi *Talvitie* on kokenut myös muutoksia. Sen lisäksi, että se virallisesti löytyy tänään hieman eri paikasta kuin aikaisemmin, *Talvitien* tilannimen rinnalla käytetään myös nimeä *Rantala*.

Yksiosaisia tai yksiosaisen kaltaisia säilyneitä tilannimiä ovat esimerkiksi *Viita*, *Sivu*, *Frantti*, *Raita* ja *Juurakko*. Kalliomäki (2012) kertoo, että *Viita* on aikaisemmin ollut *Viitala*, ja se on lyhentynyt muotoonsa vasta 1900-luvun alussa. *Sivu* on aikoinaan lohkottu omaksi tilakseen *Viidan* tontista. Myös *Frantilla* on epävirallinen nimi kyläläisten kesken. *Frantti* eli *Ranti* on ollut yksi koko Kauhajoen vanhimmista asumispaikoista, johon on raivattu ensimmäisten joukossa myös viljelysmaita (*Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 12). Nummijärven tilannimistö on kokenut monien paikannimien lailla lyhennyksiä, ja niin on käynyt myös tilannimelle *Raita*. *Raita* on alun perin ollut *Raitämäki*, mutta lyhentynyt vuosien saatossa yksiosaiseksi nimeksi. *Juurakko* on niin ikään epävirallisesti *Kanto*, vaikka *Kanto* on oma erillinen tilannimensä sekä vanhassa että uudessa kartassa. (Kalliomäki 2012).

Vesistönimet ovat säilyneet Nummijärven kartassa vahvemmin kuin Ikkelijärven kartassa. Itse järven *Nummijärven* lisäksi kylässä on säilynyt kahden pienemmän järven, *Ylimysjärven* ja *Juurakkojärven*, sekä kylässä sijaitsevan syvän vesikuopan, *Lapinkaivon*, nimet muuttumattomina. *Lapinkaivon* uskotaan olevan vedenhaltijan asunto ja tämän asunnon uskotaan olevan pohjaton (*Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 8). Ehkä mytologisen taustansa vuoksi nimi on säilynyt myös kylän kartassa. Myös pienten jokien nimet *Ylimysluoma* ja *Juurakkoluoma* ovat säilyneet paikannimistössä. *Ylimysluoma* laskee *Ylimysjärvestä* *Nummijärveen*, joten näillä kaikilla kolmella vesistönimellä on vahva asema kylän paikannimistössä.

Nummijärvellä on säilynyt hieman enemmän maastonimiä kuin Ikkelijärvellä. On erityistä, että Nummijärven kartassa vuonna 1933 vuoteen 1989 saakka on säilynyt soran- ja hiekanottoaikan nimi, *Lapinharju*. Nummijärven karttaan on merkitty myös muita vastaavia paikkoja, mutta ainoastaan *Lapinharju* on nimetty ja sen nimi on säilynyt

kartassa vuosikymmenestä toiseen. Kalliomäki (2012) kertoo, että *Lapinharju* on luonnonuojelualue, sillä suurehko kivikasa on säilynyt paikallaan aina jääkaudelta saakka. Kaikki Nummijärven *Lapin*-alkuiset paikannimet ovat peräisin siltä ajalta, kun lappalaiset asuttivat kylää ja nimesivät paikkoja itsensä mukaan. Kalliomäen (2012) mukaan maastonimi *Hämesharju* kattaa hyvin suuren alueen. Se näkyy myös kartassa, sillä *Hämesharjusta* pitkälle länteen ei ole merkitty muita maastonimiä.

Erona Ainialan (1997: 164, 166) tutkimukseen Nummijärven säilyneisiin maastonimiin nähden on se, että Nummijärven maastonimet eivät ole säilyneet yhtä hyvin. Yleensä maastonimet ovat sellaisia paikannimiä, joilla on suuri käyttäjäpiiri. Ne ovat kylän keskeisintä nimistöä, joka katoaa vasta koko kylän autioiduttua. Pienissä kylissä käyttäjäpiiri ei ole kovin laaja, joten paikannimen säilyvyyttä edistää nimen kuvaavuus ja sen tarkoitteen luonnehtivuus. Karttojen rajaukset ovat varmasti vaikuttaneet maastonimien säilyvyyteen. Koska olen rajannut kartta-alueet järven läheisyyteen, rajauksen ulkopuolelle, muualle kylään, on jäänyt joitain maastonimiä.

### 3.2 Kadonneet paikannimet

Tässä luvussa käsittelen Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimistöjen kadonneita nimiä. Erottelen paikannimistöistä kadonneet tilannimet, maastonimet sekä rakennusten ja rakennelmien nimet. Ikkeläjärvellä on 12 ja Nummijärvellä 20 kadonnutta paikannimeä.

#### 3.2.1 Ikkeläjärven kadonneet paikannimet

Vuodesta 1933 Ikkeläjärven tilannimistä on kadonnut kymmenkunta nimeä, esimerkiksi *Tienhaara*, *Sivula*, *Pentinmäki* ja *Köykkä*. Lakso (2012) kertoo, että *Tienhaaran* tilalla asui aikoinaan emäntä, jonka jälkeen tilalla ei ole ollut asuttajaa. Sen vuoksi tilannimi on kadonnut. *Sivula* tunnettiin ennen nimellä *Männikkö*. Nykyään *Sivulan* tontilla toimii Kauhajoen Vanhaintuki ry:n palvelutalo. Lakso (2012) jatkaa, että *Pentinmäki*-tilannimi on kadonnut siksi, että tontilla ei ole enää taloa ja sen tilalla on nykyään kännykkämasasto. Tilannimi *Köykkä* sijaitsi aikoinaan *Ikkeläjärven* isolla tilalla. Tila jäi kuitenkin asu-

mattomaksi ja talokin on hävitetty. Tilojen asumattomuus johtaa usein paikannimien katoamiseen, mikä puolestaan johtaa mahdollisesti nimien käyttäjäpiirin pienenemiseen (Ainiala 1997: 201). Ikkeläjärven asukkaiden vähentyminen on vaikuttanut tilojen autioitumiseen ja sen myötä myös paikannimien katoamiseen.

Joitain kadonneista nimistä käytetään edelleen kyläläisten kesken epävirallisina niminä. Nämä paikannimet ovat pysyneet vähemmän aktiivisina niminä, vaikka virallisia nimiä kartassa ne eivät enää ole (vrt. Ainiala 1997: 25). Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Yliluoma* ja *Hautämäki*. Lakso (2012) kertoo, että *Yliluoma* tunnetaan nykyään lyhentyneellä nimellä *Luoma*, mutta on kadonnut kartasta todennäköisesti siksi, koska talo on tänä päivänä ainoastaan kesäkäytössä. *Hautämäki* on asumaton tila ja se on myös vaihtanut omistajaa. Tilannimenä *Hautämäki* ei ole enää täsmälleen samaa aluetta kuvaava, mutta Ikkeläjärven kartassa rajaukseni ulkopuolelta löytyy. Hautämäki kattaa nykyään isomman alueen kuin vuonna 1933.

Myös *Kujala* ja *Hirvoo* ovat samankaltaisia kadonneita paikannimiä. Ne ovat edelleen asutettuja Ikkeläjärvellä samoissa paikoissa, mihin ne oli merkitty vuoden 1933 karttaan. Kaikki nämä paikannimet ovat säilyneet enemmänkin epävirallisina paikanniminä, koska kartoista ne ovat kadonneet. Olen luokitellut epävirallisiksi paikannimiksi sellaiset nimet, joita ei ole merkitty karttoihin, mutta ovat edelleen ihmisten käytössä. *Kujala* ja *Hirvoo* ovat saaneet nimensä niiden omistajien mukaan. Kyläkirjassa *Äkkiä akka kyytille....* (1999: 396) *Hirvoo* mainitaan nimellä *Hirvo*.

Lakson (2012) haastattelun perusteella monet Ikkeläjärven kadonneista nimistä olisivat mahtuneet karttaan. Paikannimiä on jätetty merkitsemättä karttaan, vaikka tilat ovat edelleen käytössä ja asutettuja. Vuoden 1998 karttaan on merkitty runsaasti peltojen rekisterinumeroita. Peltojen rekisterinumeroita on merkitty vuoden 1998 karttaan huomattavasti enemmän kuin vuoden 1933 karttaan. Vuoden 1933 karttaan on merkitty tilakohtaisin numeroin, mille tilalle mikäkin peltoalue kuuluu.

Ainialan (1997) tutkimuksessa tulee esiin samankaltainen syy tilannimien katoamiseen. Kuten Lakson (2012) haastattelussa käy ilmi, monet kadonneiden tilannimien asumuk-

set ovat edelleen käytössä, mutta vain kesäisin. Tämä voi parhaassa tapauksessa pitää tilannimen käytössä ja säilyneenä, mutta Ikkeläjärvellä tällainen tilanne on johtanut tilannimien katoamiseen kartalta.

Ikkeläjärven karttojen maastonimistä ei oikeastaan ole kadonnut yhtään nimeä. Nimi *Rytiluoma* on vuoden 1933 kartassa, mutta se sijoittuu vuoden 1998 kartassa alueellisen rajaukseni, ja näin ollen myös luokitteluni, ulkopuolelle. Nimi saattaa käsittää nyt suuremman alueen kuin vuonna 1933. Lakso (2012) kertoo kuitenkin, että *Rytiluoma* tunnettiin aikoinaan nimellä *Keisarinluoma*.

### 3.2.2 Nummijärven kadonneet paikannimet

Nummijärven paikannimistöstä on kadonnut vajaat kaksikymmentä tilannimeä vuoteen 1989 tultaessa. Ikkeläjärven tavoin Nummijärven asukasmäärä on vähentynyt, mikä on johtanut jonkin verran paikannimien katoamiseen. Nimen katoaminen ei ole tapahtunut usein yhdestä syystä, vaan siihen vaikuttavat monet asiat (Ainiala 1997: 200). Useimmat nimistä ovat yhdysosaisia nimiä, kuten *Keskinummi*, *Lähderanta* ja *Rinnemäki*. Kalliomäki (2012) kertoo, että *Keskinummi*-tilannimi elää kyläläisten keskuudessa edelleen, mutta tunnetaan paremmin *Nummikitina*. Hän jatkaa, että *Lähderanta* on todella kadonnut, sillä tilaa asuttaa nykyään *Korpela*-niminen henkilö. *Lähderanta* on Kalliomäen (2012) mukaan saanut nimensä rannassa olevan ison lähteen mukaan. Tilannimi *Rinnemäki* kuulostaa Kalliomäen (2012) mukaan oudolta paikannimeltä, sillä tila on tunnettu nimestä *Räikkälä*.

*la, lä-* johteisia kadonneita tilannimiä Nummijärven kartassa ovat muun muassa *Nummela*, *Korpela* ja *Naunula*. Kalliomäki (2012) kertoo, että *Nummela*-nimen käytössä on vaihtelua. Paikka tunnetaan myös nimellä *Nummijärvi*. *Nummela* kulkee kuitenkin epävirallisena nimenä käyttäjien keskuudessa. *Korpela* ja *Naunula* ovat pysyneet edelleen tilanniminä, vaikka niitä ei ole enää kartassa. Tällöin luokittelen ne myös kadonneiksi nimiksi.

Joukosta löytyy myös yksi *-nen*-päätteinen kadonnut tilannimi, *Viljanen*. *Viljasen* tila tunnetaan nykyään nimellä *Nevala*, mutta tila ei ole enää asutettu. Kadonneista Nummijärven tilannimistä muutamat ovat yksiosaisia tai yksiosaisen kaltaisia nimiä, kuten *Luoto* ja *Sanssi*. *Luoto* on Kalliomäen (2012) mukaan ollut aiemmin nimeltään *Kestilä* tilan asukkaan mukaan. Huomattava määrä Nummijärven tilannimien katoamisesta keskittyy järven länsipuolelle. Erityisesti järven koillispuolen rannikon paikat ovat vuoden 1989 kartassa jääneet kokonaan nimeämättä. Nimien puuttuminen ei johdu siitä, etteikö kartassa olisi juuri sillä alueella ollut tilaa nimetä paikkoja. Sama asia on havaittavissa myös Ikkelijärven kartoissa.

Nummijärven maastonimistä ainoastaan yksi on kadonnut. Kivikko *Santaharju* on kadonnut vuoden 1989 kartasta. Alueelle on merkitty kuitenkin soran- ja hiekanottoaika, mutta aluetta ei ole enää nimetty. Soran- ja hiekanottoaikoja on paljon Nummijärvellä, mutta harvoja niistä on nimetty saatikka niitä harvoja merkitty karttaan. Nimet saattavat olla kyläläisten tiedossa epävirallisina niminä, mutta nimiä ei ole koskaan virallistettu. *Santaharjun* lähialueella on ollut myös tervanpolttopaikka (*Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 81), joka on voinut vaikuttaa paikan nimeämiseen vuonna 1933. Koska tervanpoltto ei ollut enää vuonna 1989 merkittävä elinkeino, sitä ei ole ollut syytä merkitä karttaankaan.

Nummijärven kartasta löytyy yksi rakennusten ja rakennelmien luokkaan kuuluva paikannimi. Osuusmeijeri on lyhennetty vuoden 1933 Nummijärven karttaan nimeksi *Osmj*. Kalliomäki (2012) kertoo, että osuusmeijerin toiminnan loputtua myös rakennus on hävitetty. Tämän vuoksi sekä paikannimi että rakennus ovat hävinneet kartasta kokonaan.

### 3.3 Muuttuneet paikannimet

Tässä luvussa analysoin Ikkelijärven ja Nummijärven paikannimistöjen muuttuneita paikannimiä. Olen laskenut muuttuneiden paikannimien yhteiseksi määräksi niiden uudet ja vanhat nimet. Kylien paikannimistä käsitellen erikseen muuttuneet tilannimet,

vesistönimet ja maastonimet. Ikkeläjärvellä on yhteensä 10 ja Nummijärvellä 3 muuttanutta paikannimeä.

### 3.3.1 Ikkeläjärven muuttuneet paikannimet

Rakenteellisia muutoksia Ikkeläjärven paikannimistössä on tapahtunut melko monessa tilanimessä. Muuttunut nimi voi olla myös sellainen, jonka muutos on ulkoasultaan hivenen erilainen, vaikka tarkoite on sama (Suomalainen 2004: 40). Tällainen yhden kirjaimen muutos on tapahtunut kartan tilanimessä *Tasanto*, joka on vuoden 1998 kartassa *Tasanko*. Tila mainittiin *Äkkiä akka kyytille...* (1999: 51) –kyläkirjassa nimellä *Tasango*. Lakson (2012) mukaan kyseessä on painovirhe kartassa ja kyläkirjassa, sillä paikka on aina tunnettu nimellä *Tasanko*. Paikannimi on siis karttoihin perustuen muuttunut paikannimi, mutta todellisuudessa se ei ole koskaan muuttunut.

Yhdessä Ikkeläjärven tilanimessä yhdysnimen määriteosa on muuttunut (*Kärjenmäki ~ Marjamäki*). Lakso (2012) kertoo, että alkuperäinen *Marjamäki* muuttui *Kärjenmäeksi*, kun tilalle muutti Kärjenmäen pariskunta ulkopaikkakunnalta. *Marjamäki* on tuli kuitenkin takaisin tilan nimeksi paikannimen ollessa hetken toinen. Paikannimi *Kallioniemi* on lyhentynyt nimeksi ilman perusosaa *Kallioksi*. Kyläkirjan (1999: 397) mukaan tilan nimi on edelleen virallisesti *Kallioniemi*. Kylässä ei ole toista samankaltaista paikannimeä, johon *Kallion* voisi sekoittaa, joten lyhemmän nimen käyttö tilasta ei aiheuta epäselvyyksiä. Myös Ainialan (1997: 177) tutkimuksessa on havaittavissa paikannimien muuttuminen lyhyemmiksi. Kun paikasta on puhuttava usein, kätevämpää on käyttää paikasta mahdollisimman lyhyttä nimeä. Kaksiosaisen nimen käyttäminen on kuitenkin täsmällisempää.

Kaksi Ikkeläjärven muuttuneesta tilanimestä on saanut paikan omistusta selkeämmin ilmaisevan johdoksen (*Salo ~ Salomäki; Maja ~ Majala*). Lakson (2012) mukaan tilojen nimet ovat saaneet paljon omistusta ilmaisevia johdoksia yleensä tilan isännän sukunimen mukaan. *Majala* on lohkottu aikoinaan *Ikkeläjärven* kantatilasta. Se on saanut nimensä sijaintinsa mukaan, sillä tilalla on aina asunut Ikkeläjärvi-niminen.

Ikkeläjärven vesistönimissä on tapahtunut tilannimien kaltaisia muutoksia. Yhden kirjaimen muutos on tapahtunut yhdessä nimessä (*Matolampi ~ Matolammi*). Tässä tapauksessa on kyse nimimuodon vaihtelusta. Tänäkin päivänä kyseisestä lammesta puhutaan molemmilla nimillä. Myös kyläkirjassa paikasta puhutaan lammikon molemmilla nimillä (*Äkkiä akka kyytille.....* 1999: 155–156). Lakson (2012) mukaan *Matolammi* on ehdottomasti epävirallinen ja murteellinen nimi, sillä virallisissa asiakirjoissa on aina lukenut *Matolampi*. Ikkeläjärvellä *Iso Launinniemi* on muuttunut pelkästään *Launinniemeksi*. Lakso (2012) kertoo, että *Vähä Launi* jäi pois paikannimestöstä uusien huvila-asukkaiden myötä, jolloin ei ollut enää loogista pitää myöskään nimeä *Iso Launinniemi*. Tämän vuoksi paikan nimenä on nykyään pelkkä *Launinniemi*.

Ikkeläjärven maastonimissä on tapahtunut samankaltaisia muutoksia kuin tilan- ja vesistönimissäkin. Muutoksia muuttuneiden paikannimien yhdysosan määrite- tai perusosissa on muutamassa nimessä. *Mäensivu* on muuttunut *Isomäeksi* vuoteen 1998 tullessa. Kyseessä on melko suuri mäki, jonka juurella on muutamia pieniä rakennuksia. Mäen lähistöllä on myös *Mäensivu*-niminen kesämökki. Vuoden 1933 kartassa oleva *Marjankeidas* on jakautunut kahdeksi eri alueeksi, *Marjokankaaksi* ja *Marjonevaksi*. *Salonkeidas* on muuttunut perusosaltaan *Salonnevaksi*. Kuten Mäki (2004: 21) kertoo, Kauhajoki sijaitsee niin lähellä Satakunnan rajaa, ettei *keitaan* vaihtuminen *nevaksi* ole yllätys. Kenties *keidas* ei ole nykysuomessa paras mahdollinen nimi suoalueelle, sillä *keidas* saattaa muistuttaa enemmänkin kosteaa aluetta aavikolla, kuin suota.

### 3.3.2 Nummijärven muuttuneet paikannimet

Nummijärven kahden eri vuosikymmenen kartassa on Ikkeläjärveen verraten melko vähän muuttuneita nimiä. Nummijärven tilannimissä ainoastaan yksi nimi on kokenut muutoksen kartassa. Kylän itäpuolella sijaitseva tilannimi *Pelto* on vuoden 1989 kartassa saanut *la*-johdoksen nimen loppuun, jolloin se on saanut nimen *Peltola*. Kalliomäki (2012) sen sijaan kertoo, ettei kyseisen tilan nimi sillä paikalla ole koskaan ollut *Peltola*, vaan hän on tuntenut sen aina nimellä *Pelto*. Kartassa on tämän mukaan siis virhe. Koska olen tehnyt luokittelun muuttuneista paikannimistä kartoista löytyvien nimien perusteella, on myös *Pelto* luettavissa muuttuneeksi paikannimeksi. Syystä nimen

muutokseen kartassa ei ole tietoa, sillä tilan on perustanut Wilhelm Vainio, jonka mukaan nimetty tila sijaitsee *Pellon* vieressä (*Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 416). Sen lisäksi toisen tilan nimi kylässä on myös *Peltola* ja se sijaitsee vuoden 1933 kartassa kylän länsipuolella.

Myöskään Nummijärven maastonimien joukossa ei ole tapahtunut kahden vuosikymmenen välillä juurikaan muutoksia. Maastonimissä on vain kaksi muuttunutta paikannimeä. *Saraanpää* on muuttunut alueen soistuttua *Saranpäänevaksi* ja karttaan on myös merkitty selkeästi, että nimetty alue on suomaata. Kalliomäen (2012) mukaan tilalla on asunut aikoinaan *Saranpää*-niminen asukas ja tila on saanut nimensä siitä. Kun alue soistui eikä ollut enää asuttu, muuttui nimi *Saranpäänevaksi*. Ennen kuin *Saranpää* muuttui sen nimiseksi, alueen nimi oli *Hietikko*. Kalliomäki (2012) vahvistaakin, että *Hietikko* on säilynyt vuosikymmenten ajan alueen epävirallisena nimenä. Ainiala (1997: 175) kertoo, että paikan lajin muuttuminen johtaa usein myös sen nimen muuttumiseen. Näin on käynyt myös muutamille paikannimille Nummijärvellä.

Vuoden 1933 kartassa *Trusankulman valt. puisto* kattaa suuren alueen järven kaakkoispuolella. Laajan alueen kattava puistoalue on siirtynyt syrjään ja alueelle on nimetty kaksi uutta paikkaa, suoalueet *Siniharju* ja *Trusankulma*. Kalliomäki (2012) kertoo, että *Trusankulmasta* puhutaan edelleen nimellä *Trusankulmala* etenkin vanhemman väestön keskuudessa. Hän jatkaa, että *Trusankulman valtakunnanpuisto* on ollut merkittävä alue Nummijärvellä ja sillä on ollut vaikutus puiston ympärillä olevien paikkojen nimeämisen kannalta (ks. luku 3.1.2). Vuodesta 1933 vuoteen 1989 mennessä puistoalue on soistunut entisestään ja alue on lohkottu pienempiin osiin. Alueelle perustettiin vuonna 1956 leirintäalue, eikä alueella ole suoalueiden ja leirintäalueen lisäksi muita asumuksia. Pääosin järvenranta-alue on metsää ja suota.

### 3.4 Vaihtuneet paikannimet

Tässä luvussa käsittelen Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimistöjen vaihtuneita paikannimiä. Käsittelen erikseen kummankin kylän vaihtuneet tilannimet ja maastoni-

met. Ikkeläjärvellä on yhteensä 4 vaihtunutta paikannimeä ja Nummijärvellä niitä on niin ikään 4. Olen laskenut vaihtuneiksi nimiksi yhteensä 4 nimeä, koska vanha nimi on vaihtunut toiseksi nimeksi. Tällöin esimerkiksi tilannimissä on kaksi nimeä, *Valli* ja *Lautasalo*.

### 3.4.1 Ikkeläjärven vaihtuneet paikannimet

Kokonaan vaihtuneita nimiä on Ikkeläjärven tilannimissä vain yksi. Nimi *Valli* on vaihtunut kokonaan ulkoasultaan *Lautasaloksi*. Tila on aikaisemmin ollut nimeltään *Lautala*, ja tämä nimi on jäänyt epäviralliseksi nimeksi. Lakson (2012) mukaan *Lautala* on yksi *Koivuniemen* tilasta erotetuista torpista. Tilan nimi on virallisissa asiakirjoissa *Valli*. Tämä nimi on todennäköisesti perua aikaisemmista tilan asukkaista. Nykyään tila on vaihtanut omistajaa ja se on vapaa-ajankäytössä.

Toinen vaihtunut nimi löytyy vesistönimistä, jossa *Vähä Launi* on vaihtunut *Lahtiseksi*. *Lahtinen* on paikkaa huomattavasti kuvaavampi nimi kuin *Vähä Launi*, sillä kyseessä on lahti Ikkeläjärven pohjoispuolella. Lakso (2012) kertoo, että ensin nimensä vaihtoi *Vähä Launi*, jonka jälkeen sen vieressä sijainnut *Iso Launinniemi* muutti myös nimeään pelkäksi *Launinniemeksi*. Tilannimi *Launi* kuitenkin löytyy vielä tänäkin päivänä Ikkeläjärven paikannimistöissä samasta paikasta, vaikkei sitä vuoden 1998 karttaan ole merkittykään. Tila on nykyään vapaa-ajankäytössä.

Lakson (2012) mukaan monet järven läheisyydessä olevan tilat ovat vaihtaneet tai muuttaneet nimiään, sillä Ikkeläjärvellä on aina ollut vilkas huvilakylä. Huvilat ovat vaihtaneet monesti myös omistajaa, joten tilan nimi on usein vaihtunut omistuksenvaihdon myötä. Tämä on ollut syynä myös edellä mainittujen paikannimien vaihtumisessa. Huvilanrakentajat ovat tuoneet Ikkeläjärvelle siis paljon uutta nimistöä, myös vanhempaa paikannimistöä muutellen. Ainialan (1997: 168) mukaan nimien muuttuminen edellyttää myös nimien vaihtelua. Nimen uusi ja vanha muoto ovat usein samanaikaisesti käytössä, kunnes uusi nimi syrjäyttää vanhan.

### 3.4.2 Nummijärven vaihtuneet paikannimet

Vaihtuneita paikannimiä Nummijärvellä on kaksi. Tilannimi *Lähdekorpi* on vaihtunut *Jussilaksi*. Tilalla kuitenkin asuu edelleen Lähdekorpi perheineen (*Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 426). Kalliomäki (2012) kertookin, että tilasta käytetään ja se tunnetaan nimellä *Lähdekorpi*. *Jussila* on jäänyt paikannimenä taka-alalle, mutta nimi on yhdistettävissä tähän kyseiseen tilaan. Tilalla on asunut todennäköisesti joskus jonkin aikaa Jussi- tai Jussila-niminen henkilö, mutta nimi ei ole ehtinyt vakiintua asukkaan myötä nimenkäyttäjien keskuudessa.

Myös toinen vaihtuneista paikannimistä on tilannimissä. Vuoden 1933 kartasta löytyvä *Hormaluoma* on vaihtunut *Leppirannaksi* vuoden 1989 karttaan. Nimen vaihtumisessa on erikoista se, että vuoden 1933 kartassa *Leppiranta* sijaitsi Nummijärven itäisellä puolella ja uudemmassa kartassa se on järven läntisellä puolella. *Leppirannan* tila löytyy edelleen samasta paikasta kylän itäiseltä puolelta, mihin se on merkitty vuoden 1933 karttaan (Kalliomäki 2012). Sitä ei ole kuitenkaan nimetty uudempaan karttaan. Sitä nimeä ei kuitenkaan löydy vuoden 1989 kartasta. Kalliomäki (2012) sanoo, että *Hormaluoman* tila kulkee nykyään nimellä *Koivuranta*. *Koivuranta* on tilan epävirallinen nimi kyläläisten keskuudessa. Tämä ero on tehty kahden *Leppiranta*-tilan erottamiseksi. *Hormaluoman* tila on omistuksessa, mutta se on ollut tyhjillään jo pidemmän ajan. (*Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 400, 423.)

### 3.5 Uudet paikannimet

Tässä luvussa käsittelen Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimien uusia paikannimiä. Erottelen niistä tilannimet, vesistönimet, maastonimet, viljelysnimet sekä rakennusten ja rakennelmien nimet. Tässä luvussa on runsaasti analysoitavia paikannimiä, sillä Ikkeläjärvellä on yhteensä 136 uutta paikannimeä ja Nummijärvellä lähes saman verran, 130 uutta paikannimeä.

### 3.5.1 Ikkeläjärven uudet paikannimet

Eniten uusia paikannimiä on 67 vuoden aikana tullut Ikkeläjärvelle tilannimiin. Ikkeläjärven halki aina Jalasjärvelle vievän tien lisäksi järven ympäri rakennettiin kiertotie vuonna 1966, jolloin kylään saatiin koko järven ympäröivä tiestö. Tällöin asutus levittäytyi koko kylään, ja taloja ja tiloja oli entistä runsaammin. Nuoret muuttivat isoihin kaupunkiin sekä ulkomaille työn, opintojen ja puolison vuoksi myös Ikkeläjärveltä. Asutuksen vaiheita tutkittaessa kuitenkin huomaa, että samat suvut ovat asuttaneet Ikkeläjärven rantamaita. Alkuperäinen asutus oli vakiintunut kantatilojen alueille, mutta torppareiden itsenäistyttyä he raivasivat maata talojen maista omaan käyttöönsä. Esimerkiksi yksi kantatiloista jaettiin perillisten kesken useammaksi erilliseksi tilaksi ja siitä erotettiin myös lohkotiloja. (*Äkkiä akka kyytille....* 1999: 16–17, 107, 156–157.)

Uusia tilannimiä on syntynyt Ikkeläjärvelle 36 kappaletta. Esimerkiksi nimistön uudet nimet *Syrjälä*, *Tonttila*, *Ojala* ja *Mäntylä* tukevat Kiviniemen (1990: 166) teoriaa, jonka mukaan yleisimmät maatilojen nimet ovat *la*, *lä* –johtimisia ja vanhastaan samantyyppisiä. Lakso (2012) kertoo, että joillakin tiloilla on saattanut olla sadan vuoden sisällä neljäkin isäntää, joten kaikkien uusien tilannimien syitä on mahdoton tietää. Usein tilat on nimetty kuitenkin jonkun tilalla asuneen isännän mukaan. Poikkeuksena on esimerkiksi *Tonttila*, joka on nimetty sijainnin mukaan. Se on irrotettu aikoinaan Ikkeläjärven kantatilasta ja siinä on *Majalan* tavoin asunut aina *Ikkeläjärvi*-niminen isäntä (ks. luku 3.2.1).

Muutamit Ikkeläjärven uusista tilannimistä ovat yksiosaisia paikannimiä, kuten *Laine*, *Luoma*, *Kanto*, *Mäki* ja *Lakso*. Tilannimelle *Laine* ei löydy mistään käyttämästäni aineistosta selitystä. Tilan ympärillä on muutamia asumattomia tiloja, jotka ovat tyhjiin. Näin on saattanut käydä myös *Laineelle*, sillä tällä hetkellä siinä ei asu ketään. Ikkeläjärveltä löytyy kaksi *Luoma*-nimistä tilaa. Tämä uusi tila *Luoma* on ainoastaan kesäkäytössä. *Kanto* on ollut asutettuna jo kauan, mutta sitä ei ole merkitty Ikkeläjärven vuoden 1933 karttaan lainkaan. *Kanto* on alun perin *Koivuniemen* kantatilan lohkottu torppa. Tilannimi *Mäki* on juontunut tavanomaisesti tilan omistajasta. *Lakso* puolestaan

on saanut nimensä omistajien mukaan, mutta tila on lohkottu edellä mainitusta *Marjamäen* kantatilasta. (Lakso 2012.)

Uusiin tilanimiin *Kivistö*, *Vasama* ja *Raivio* sisältyy tai vaikuttaa sisältyvän jokin johdin. Iso osa näistä tilannimistä on syntynyt juuri tilojen lohkomisen seurauksena ja viljelyalueiden lisääntymisen vuoksi. Alue, jossa *Kivistön* tila nykyään sijaitsee, on vuoden 1933 kartassa tyhjillään ja luonnontilassa. Tila on tullut siihen siis kokonaan uutena vuonna 1958 (*Äkkiä akka kyytille...* 1999: 20). Myös se alue, jossa tilanimi *Raivio* nykyään sijaitsee, oli vuonna 1933 luonnontilassa. Samalle alueelle on tullut runsaasti muita tiloja *Raivion* lisäksi (vrt. liitteet 1 ja 2).

Yhdysosaisia uusia tilannimiä ovat esimerkiksi *Koivuranta*, *Rantatöyrä*, *Koivusaari*, *Rinta-Närvä* ja *Ala-Ranta*. *Koivuranta* ja *Koivusaari* ovat ulkoasultaan samankaltaisia paikannimiä, mutta sijaitsevat kartalla kuitenkin melko kaukana toisistaan. Tämän vuoksi niillä ei ole yhteistä tekijää, esimerkiksi irrottautuminen kantatilasta tai yhteneväinen ympäristö. *Rantatöyrä* on *Majalan* ja *Tonttilan* lailla lohkottu *Ikkeläjärven* kantatilasta. Se on saanut nimensä sijainnin perusteella, sillä se sijaitsee järven rannassa. *Ala-Ranta* puolestaan on nimetty kantatilansa *Ranta* mukaan. *Ala-Ranta* sijaitsee kantatilan pohjoispuolella ja on siksi saanut mukaan nimensä. Nimen etuliitteeseen on vaikuttanut se, että *Ala-Ranta* on kooltaan pienempi kuin kantatila. Näin on käynyt myös kantatilan *Närvä* ja siitä lohkotun *Rinta-Närvän* kanssa. *Salonnevan* suoalueen ympärille on rakennettu tiloja, ja tuon suoalueen mukaisesti nämä *Saloharjun* ja *Salomäen* tilat ovat saaneet nimensä.

Myös Ikkeläjärven vesistönimisiin on tullut varhaisempaan karttaan verraten paljon uusia nimiä. Ikkeläjärveä ympäröi suoalue, eivätkä kuivatusyritykset ole estäneet luonnon omaa kasvua (*Äkkiä akka kyytille...* 1999: 156). Järvessä olevat muutamat saaret, *Rakkaussaari*, *Pajusaari* ja *Klipusaari*, on nimetty vuoden 1998 karttaan, vaikka saaret ovat jo vuoden 1933 kartassa ilman nimeä. Lakso (2012) kertoo, että *Rakkaussaari* on saanut nimensä alun perin siitä, kun nuoret pariskunnat kävivät järvellä soutelemassa ja kävivät lemmiskelemässä saarella. *Pajusaari* puolestaan on pajuinen pikkusaari ja saanut nimensä kasvuston mukaan. *Klipusaari* on kuiva saari, jossa on kesämökki. Pitkäsen

(1990: 54–55) mukaan isompia saaria nimetään herkemmin kuin pienempiä. Lakson (2012) mukaan tämä pätee myös Ikkeläjärven saarien nimeämiseen. Saaret ovat olleet järvessä jo lähes sata vuotta, mutta vasta vuoden 1933 jälkeen saarille on annettu nimet. Se, että saarille on annettu nimet, johtuu saarten siirtymisestä virallisesti jonkun omistukseen.

Muita uusia vesistönimiä järviolueella ovat muun muassa *Luokanranta*, *Rapalahti*, *Parjakanlahti* ja *Majannenä*. *Luokanrannan* rannikko-osuus on saanut nimensä sen lähellä sijaitsevan viljelysmaan nimen mukaan. Kartan mukaan *Luokanrannan* viljelysalue jatkuu lähes järvenrantaan saakka. Lakson (2012) mukaan *Rapalahti* ja epävirallinen nimenä kyläläisten keskuudessa kulkeva *Ikkeläjärvenlahti* muodostavat keskelleen alueen, jossa asuvat ihmiset sanovat asuvansa *Ruottinpuolella*. *Ikkeläjärvenlahti* on *Majannenän* ja *Launinniemen* väliin jäävän lahden epävirallinen nimi. Myös *Parjakanlahti* on nimetty sen rannassa sijaitsevien viljelyksen, suoalueen ja turvetuotantoalueen mukaan. *Majannenä* on nimetty sen lähellä sijaitsevan tilan *Majalan* mukaan. *Majannenä* muistuttaa niemenä muodoltaan nenää, joten myös sillä on osuutta niemen nimeämiseen.

Ikkeläjärven maastonimistössä on runsaasti uusia nimiä. Niitä ovat esimerkiksi *Kuuse-lanmäki*, *Parjakansaari*, *Mustasaari*, *Lautalanmäki* ja *Revonsalo*. *Kuuse-lanmäki* sijaitsee tilannimen *Kuuse-lan* vieressä ja on saanut nimensä sen mukaan. *Parjakansaaren* nimeämiseen ovat vaikuttaneet sen ympärillä sijaitsevat muut *Parjakan*-alkuiset paikannimet. *Mustasaari* sijaitsee pelto- ja suoalueiden välissä. Sen vuoksi sen nimessä on perusosa *–saari*. *Lautalanmäen* vieressä on tila *Lautamäki*, ja maastonimi on saanut nimensä tämän tilan mukaan. *Revonsalo* on pieni ja kuiva alue suoalueen keskellä. Paikkoja on monesti nimetty esimerkiksi alueella liikkuneiden eläinten mukaan (Ainiala 1997: 189). *Revonsalon* nimi juontuu todennäköisesti siellä tehdyistä kettuhavainnoista.

Rakennuksista uusia nimiä Ikkeläjärven vuoden 1998 kartassa ovat *Kpa.* (kauppa), *Koulu* sekä *S-talo* (seuraintalo). Ikkeläjärvellä on kuitenkin ollut useita kauppia jo 1930-luvulla (*Äkkiä akka kyytille...* 1999: 253), mutta niitä ei ole merkitty lainkaan vuoden 1933 karttaan. Vuoden 1998 karttaan merkitty *kauppa* perustettiin Ikkeläjärvelle

vuonna 1996. Kauppa lopetti toimintansa kuitenkin vuonna 2005. Uudessa kartassa olevan *koulu* perustettiin jo vuonna 1915, joka oli käytössä siis jo vuonna 1933. Koulu toimi vuosina 1949-1966 myös toisessa koulurakennuksessa, jolloin kylässä oli kaksi kyläkoulua. Koulutoimi keskitettiin kuitenkin 1915 rakennettuun kouluun, joka lakkautettiin lopullisesti vuonna 1999. *Seuraintalo* löytyi kylästä jo vuonna 1927 Niemenmäen tilalla, mutta siirrettiin vuonna 1934 keskeemmälle kylää. Sieltä seuraintalo löytyy vielä tänäkin päivänä.

Ikkeläjärvellä on vuoden 1998 karttaan nimetty myös muutamia viljelyksiä, *Luokanmaa*, *Konstantiini*, *Parjakankytö*, *Uusikytö* sekä *Perävainio*. *Luokanmaan* nimeämiseen on vaikuttanut sen sijainti. Järvenranta on nimetty *Luokanrannaksi*, mutta siitä, kumpi on nimetty ensin, ei ole tietoa. Myös *Konstantiinin* nimeämisperusteet ovat hataria. Viljelysalueen tuntumassa on kauan sitten asunut Konstantin-niminen henkilö ja viljelysalue on luultavasti saanut nimensä hänen mukaansa (*Äkkiä akka kyytille....* 1999: 30). *Parjakankytö*-viljelyksen lähistöllä on myös muita *Parjakan*-alkuisia paikkoja, mikä on vaikuttanut tämän viljelysalueen nimeämiseen. Kallion (1999: 138) mukaan viljelysniemen päätteet ilmaisevat maaperän, josta suopelto on raivattu. Kauhajoen soista raivatujen peltojen nimissä toistuu usein päätte *-kytö* (*Parjakankytö*, *Uusikytö*).

Uutena rakennelmana *koulun* yhteyteen valmistettiin myös kartasta löytyvä urheilukenttä (*Urh.*) sekä järven rantaan uimaranta (*Uimar.*). Urheilukenttä tehtiin pääasiassa koululiikuntaa varten, mutta oli käytössä myös muilla kyläläisillä ja seuroilla (*Äkkiä akka kyytille....* 1999: 85). Myös uimaranta tehtiin kyläläisten voimin samaan aikaan, kun pato rakennettiin. Järveä kunnostaessa kyläläiset rakensivat järveen vievälle joelle järven tuntumaan padon 1990-luvun alussa, jota ei ole merkitty nimeltä vuoden 1998 karttaan. Pato on kuitenkin ollut tärkeä tekijä järven kunnossapitoon. Suoalue *Parjanneva* oli nimetty jo vuoden 1933 karttaan, mutta vuoteen 1998 mennessä nimen perään on lisätty merkintä *turvetuotantoalue*.

### 3.5.2 Nummijärven uudet paikannimet

Myös Nummijärvelle on syntynyt vuosikymmenten aikana runsaasti uusia nimiä. Nummijärvellä on ollut lähestulkoon 1900-luvun alusta saakka melko kattava tieverkosto, ja sitä on kunnostettu paikka paikoin kattavammasi vuosikymmenten aikana. Nummijärvi oli alkujaan tärkeä kulkuyhdistys Satakunnan puolelle. Nummijärvelle rakennettiin 1930-luvulla kirkko, ja kirkon lisäksi sen hautausmaa vihittiin käyttöön vuonna 1934. Kaiken kaikkiaan yksi suurimmista Nummijärven tilojen ja luonnonpaikkojen nimeämisen syistä on varmasti kylä suurimman järven kunnostus. Lähes kaikki alueen metsämaat ojitettiin noin 20–30 vuoden aikana 1950-luvulta lähtien, ja järveä kunnostettiin vielä sen jälkeenkin. Erilaiset elinkeinomahdollisuudet toivat kylään paljon uusia asukkaita. Erityisesti maanviljely oli keskeinen ammatti kasvavassa maalaiskylässä. (*Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 24–25, 57, 157, 172, 175.)

Rajatulle alueelle Nummijärvelle on tullut vuoteen 1989 mennessä vajaat parikymmentä uutta tilannimeä. Määrä on hieman pienempi kuin Ikkeläjärvellä. Koska olen rajannut molempien kylien tutkimusalueet järven läheisyydestä, osa Nummijärven asutuksesta on Säkkijärven ja Nummijärven välisellä alueella (ks. liitteet 3 ja 4), joka jää rajaamani alueen ulkopuolelle. Suurin osa uusista tilannimistä on yhdysosaisia, kuten *Kulmamaa*, *Nummilahti*, *Alaranta*, *Mäki-Lammi* ja *Kangas-Lammi*. Kalliomäki (2012) kertoo, että *Kulmamaa* on lohkottu alun perin *Kulmalan* tilasta. Hän jatkaa, että *Nummilahti*-niminen tila on nimetty koulun mukaan, joka on ollut kylässä samanniminen. *Alarannan* lähellä on tilannimi *Rantala*. *Alaranta* on nimetty todennäköisesti *Rantalán* mukaan, koska nimessä on toisesta tilasta lohkomista merkitsevä etuliite *Ala*-. Kalliomäki (2012) jatkaa, että Lammin kantatilasta on lohkottu runsaasti pienempiä tiloja. Tästä todisteena ovat tilannimet *Mäki-Lammi* ja *Kangas-Lammi* sekä *Saari-Lammi* ja *Lamminsuu*.

*la*, *lä* -johteisia uusia nimiä Nummijärvellä oli muutamia, kuten *Väinölä*, *Pajula* ja *Pohjola* sekä *nen*-päätteiset *Oksanen* ja *Leppänen*. Kalliomäki (2012) kertoo, että *Väinölä*ä kutsutaan nykyään myös nimellä *Pihlaja*. Kylästä löytyy myös toinen *Pihlaja*-niminen tila, joten uusi tilannimi kulkee enemmänkin epävirallisena nimenä. Kalliomäen (2012) mukaan *Pajulan* ja *Pohjolan* tiloja isännöivät isä ja poika, joten niitä ei ole

voitu nimetä isäntien sukunimien mukaan. Tilannimenä *Oksanen* on Kallioniemen (2012) mukaan enää epävirallisena nimenä kyläläisten keskuudessa. *Leppäsen* tilalla on myös epävirallinen nimi, *Talvitie*. Kylässä on *Pihlajan* tavoin toinenkin *Talvitie*-niminen tila, ja näin ollen myös uuden tilannimen *Leppäsen* kutsumanimi on epävirallinen.

Nummijärveen on nimetty uudemman kartan mukaan melko paljon uusia vesistönimiä. Järvessä on peräti yhdeksän uutta paikannimeä, jotka ovat järven paikkoja kuvaavia. Myös nämä nimet ovat yhdysosaisia, kuten *Ruohoniemi*, *Leväranta*, *Lapinlahti* ja *Ämmänlahti*. *Ruohoniemi* on nimetty maastonsa perusteella, kuten myös *Leväranta*. *Lapinlahti* on saanut nimensä Nummijärveä asuttaneiden lappilaisten mukaan. Nummijärveltä löytyy myös muita *Lapin*-alkuisia paikannimiä. Ikkelijärvestä poiketen Nummijärvi ei ole madaltunut, ja sen vuoksi järveen ei ole noussut lainkaan pieniä saaria, jotka olisivat tarvinneet nimiä. Järvestä on alkanut tulla entistä suurempi tekijä kylän vireydessä, joten muiden paikkojen nimeäminen järvessä on ollut tarpeellista. Nummijärvi on kunnostetun järvensä vuoksi vilkas mökkikylä ja on siksi tarvinnut alueilleen lisää nimiä. (*Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 201).

Eniten uusia nimiä Nummijärvelle on tullut maastonimiin, niitä on yli 20. Uusissa maastonimissä ei ole lainkaan yksiosaisia tai yksiosaisen kaltaisia paikannimiä, vaan kaikki uudet paikannimet ovat yhdysosaisia. Useat uudet maastonimet ovat suoalueiden nimiä, kuten nimensä mukaisesti *Kiiskisenneva*, *Ruuhineva* ja *Paloneva*. Kalliomäen (2012) mukaan *Kiiskisenneva* on kylän ainoa oikea kaskimaa. Se on ollut jo kauan tärkeä paikka kyläläisille ja siksi se on nimetty. Myös *Ruuhineva* on merkityksellinen paikka nummijärveläisille. Siellä on nykyään suokylpylaitos, Ruuhinevan Turvekammi. Tämän suoalueen keskellä on useita rakennuksia, ja se on yksi Nummijärven suurimmista nähtävyyksistä. Kalliomäki (2012) sanoo, että *Paloneva* on hänelle uusi nimi, eikä myöskään kyläkirjasta ollut apua tämän nimen selvittämiseen.

Myös uusien mäkien ja harjujen uudet paikannimet ovat hyvin kuvailevia, kuten *Pikkumäki*, *Kiimamäki* sekä kaksi paikkaa samoin nimettyä *Kiimaharjua*. *Pikkumäki* on nimetty pienen kokonsa puolesta sitä kuvaavaksi. Kiviniemi (1973: 41) sanoo, että Länsi-

Suomessa *Kiima*-alkuiset paikannimet ovat tavallisia. Nimet viittaavat eläimiin ja niiden soidinmenoihin. Kalliomäen (2012) mukaan *Kiimamäki* ja *Kiimaharjut* ovat jo Suomen sodan aikaisia paikannimiä, vaikka niitä ei varhaisempaan karttaan ole merkittykään. Hän jatkaa, että kaksi erikseen nimettyä *Kiimaharjua* tarkoittavat samaa harjua. Aikaisemmin paikka on tunnettu ihmisten puheessa näillä samoilla nimillä, mutta nimet on virallistettu vasta paljon myöhemmin.

Vuoden 1989 Nummijärven karttaan on merkitty neljä eri viljelysnimeä, joita ei vuoden 1933 karttaan ollut merkitty ollenkaan. Uusia viljelysnimiä ovat *Karjanneva*, *Knöökkö*, *Koivukorpi* sekä *Majaharju*. Viljelysnimi *Karjanneva* viittaa siihen, että viljelysalue on raivattu aikoinaan suosta. Tätä tukee kylän karttojen vertailu, sillä *Karjanneva* sijaitsee aivan *Kampinkeitaan* suoalueen tuntumassa. *Knöökkö*-viljelysnimen taustasta ei ole mitään tietoa. Kalliomäki (2012) kertoo, että *Koivukorpi* on ollut jo vuosikymmenten ajan samassa paikassa. Tämä näkyy myös kylän eri vuosikymmenten karttoja vertailemalla, sillä vuoden 1933 karttaan merkittyä viljelysaluetta ei ole nimetty lainkaan. *Majaharju* sijaitsee *leirikeskus Majaniemen* vieressä. Näillä kahdella paikannimellä on yhteneväisen etuliitteen vuoksi selkeä yhteys.

Vuoden 1989 Nummijärven karttaan on merkitty Ikkeläjärveä huomattavasti enemmän rakennusten ja rakennelmien nimiä. Kylän kartasta löytyvistä rakennuksista ja rakennelmista on nimetty *Majaniemen leirikeskus*, *leirintäalue*, *kauppa*, *posti*, *toimitalo* sekä kaksi *koulua*. *Majaniemi* on myös järvessä olevan niemen nimi, mutta tässä tutkimuksessa pidän *Majaniemeä* leirikeskuksen nimenä. Kalliomäki (2012) kertoo, että kylässä ei ole enää *postia*, mutta postirakennus on edelleen paikoillaan. Hän jatkaa, että uudemmalla toimitalolla on virallinen nimikin, *Salakari*, mutta sitä ei ole mainittu kartassa. Sitä ennen toimitalon tilaa kutsuttiin epävirallisesti nimellä *Maunula*. Nummijärvellä on toinenkin toimitalo, mutta sitä ei ole merkitty lainkaan karttaan. Myös sillä on virallinen nimi, *Nummikoti*. Tila tunnettiin aikaisemmin nimellä *Keskinummi*, mutta nytemmin tuo nimi on kadonnut (ks. luku 3.3.2). Kalliomäki (2012) jatkaa, että kartasta puuttuvat myös kylässä oleva kirkko sekä hautausmaa.

Vielä 1980-luvun lopussa Nummijärvellä toimi kaksi koulua, *Nummijärven koulu* (ent. kansakoulu) sekä *Haapaniemen koulu*. Vasta vuonna 1993 nämä kaksi koulua yhdistyivät tälläkin hetkellä toimivaksi *Nummijärven kouluksi*. Vanha koulurakennus on silti vielä paikoillaan. *Nummijärven koulu* tunnetaan myös epävirallisesti nimellä *Salakarin koulu* sijaintinsa takia. (Kalliomäki 2012; *Maaliuunilta Lapinkaivolle* 2000: 47–48.)

Nummijärven muista vastaavista paikoista on nimetty vuoden 1989 karttaan kaksi turvetuotantoaluetta sekä urheilukenttä leirintäalueen yhteydessä. Vain toinen turvetuotantoalueista on nimetty yksilöivällä nimellä. *Turvetuotantoalue Viitalannevan* lisäksi Nummijärven karttaan on merkitty pelkkä *turvetuotantoalue* ilman eriävää nimeä. Rajukseni ulkopuolelle jäi vielä muutamia muita turvetuotantoalueita. Tämä kertoo siitä, kuinka paljon Kauhajoella on käytetty suoalueita elinkeinomahdollisuutena (Kallio 1999: 134). Turvetuotantoalueiden lisäksi uutena rakennelmanimenä on tuoreemmassa kartassa urheilukenttä (*Urh. k.*). Vuoden 1989 Nummijärven kartan paikannimistöä tarkastellessa sieltä tuntuu puuttuvan joitain keskeisiä rakennelmia. Ikkeläjärven tavoin myös Nummijärvellä on yleinen uimaranta, mutta sitä ei ole nimetty erikseen karttaan, vaan se on osa leirintäaluetta.

#### 4 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT

Analysoin tutkielmassani Ikkeläjärven ja Nummijärven kylien paikannimistöjen muuttumista kahden vuosikymmenen välillä. Tutkimuksen kohteena ovat myös paikannimien taustojen sekä muutosten syiden selvittäminen. Aineistonani oli kummankin kylän maastokartat: Ikkeläjärveltä vuosilta 1933 ja 1998 sekä Nummijärveltä vuosilta 1933 sekä 1989. Aineistonani olivat myös kylistä tehdyt kyläkirjat ja haastattelut miehiltä, jotka ovat asuneet kylissä koko ikänsä. Aineiston käsittelyyn käytin sosio-onomastista ja asutus- ja kulttuurihistoriallista tutkimusmenetelmää. Pyrin tutkimaan paikannimien muuttumista mahdollisimman tarkkaan ja syventämään tutkimusta käsittelemällä syitä paikkojen nimeämiseen ja niiden muuttumiseen. Analyysissa toin esiin myös paikkojen epävirallisia nimiä, joita ei ole kartoissa eikä myöskään aineistossani.

Aineistosta saatujen nimilistojen perusteella oli huomattavissa, että kylien paikannimistöissä oli tapahtunut jonkinlaisia muutoksia kahden vuosikymmenen välillä. Tavoitteenani oli selvittää, millaisia muutoksia Ikkeläjärven ja Nummijärven paikannimistöissä on tapahtunut kahden vuosikymmenen välillä. Etsin vastauksia myös seuraaviin kysymyksiin: Kuinka paljon muutoksia on tapahtunut? Missä alaluokissa paikannimistön muutokset tulevat vahvimmin esiin? Mistä paikannimistön muutokset johtuvat? Kuinka hyvin muuttuneet nimet ovat säilyneet käyttäjäpiirin puheessa?

Aineiston määrällinen analysointi osoitti, että paikannimistöjen muutoksia oli tapahtunut kaikissa nimiluokissa. Toisissa luokissa oli enemmän muutoksia kuin toisissa, mutta on syytä muistaa, että rajasin kummankin kylän tutkimusalueet kylien tiheimmin asutuille alueille järven ympärille. Ilman rajauksia muutoksia olisi saattanut olla enemmän sellaisissa luokissa, joissa niitä nyt oli vähemmän. Aineistoni nimimääräksi en laskenut niitä paikannimiä, jotka tulivat esiin haastatteluissa tai kyläkirjoissa. Nimilistat koostuivat ainoastaan kartoista saaduista paikannimistä.

Tuloksissa kävi ilmi, että Ikkeläjärven paikannimistöä oli säilynyt vuodesta 1933 vuoteen 1998 saakka 43 paikannimeä. Nummijärvellä säilyneitä nimiä oli säilynyt saman verran, 44 kappaletta, vuodesta 1933 vuoteen 1989. Säilyneitä paikannimiä oli molemmissa

kylissä eniten tilannimissä. Kummassakin kylässä säilyneitä tilannimiä oli useita kymmeniä, Ikkeläjärvellä 95 % ja Nummijärvellä 75 % kaikista säilyneistä nimistä, kun säilyneitä paikannimiä oli muissa alaluokissa vain muutamia. Ikkeläjärvellä oli vain 1 säilynyt maastonimi ja yksi säilynyt vesistönimi. Nummijärvellä oli 5 säilynyttä maastonimeä ja 6 säilynyttä vesistönimeä.

Ainialan (1997: 163) paikannimistön muuttumista käsittelevässä väitöskirjassa todettiin, että hänen tutkimuskylissään vesistönimet olivat säilyneet parhaiten. Syynä tähän oli se, että vesistönimet ovat usein vanhoja ja asutuksista on yleensä nimetty keskeisimmät paikat, eli vesistöt, ensin. Niistä on ollut tarve puhua jatkuvasti, ja katkeamattoman asutuksen vesistönimet todennäköisesti säilyvät. Omassa tutkimuksessani vesistönimet osoittautuivat hyvin säilyneiksi molemmissa kylissä. Nummijärven kylässä on joitain lammikkoja ja järviä, jotka oli nimetty jo 1930-luvulla. Ikkeläjärven asutus sen sijaan on keskittynyt yhden vesistön, kylän järven, ympärille eikä kylästä juurikaan löydy muita keskeisiä vesistöjä. Kuitenkin myös ne ovat säilyneet 1990-luvulle tultaessa. Vuoden 1933 Ikkeläjärven karttaan oli järveen merkitty saaria, joita ei kuitenkaan ollut nimetty.

Paikannimiä ja kylien karttoja tutkiessani huomasin, että kummatkin kylät ovat rakentuneet melko soistuneille maaperille. Soita ei kuitenkaan ollut käytetty vielä 1930-luvulla kummassakaan kylässä juurikaan elinkeinomahdollisuutena, vaan niiden on annettu olla luonnontilassa. Suoalueiden käyttämättömyys elannon hankkimiseen näkyy myös siinä, ettei niitä ollut varhaisempaan karttaan nimetty kuin muutama kummastakin kylästä eikä niistä ollut raivattu esimerkiksi peltoja tai kaskipaikkoja.

Myös maastopaikkojen vähäinen säilyvyys eroaa Ainialan (1997: 164) oletuksesta, että luonnonpaikoista maastonimet säilyvät lähes yhtä hyvin kuin vesistönimet. Ero johtuu siitä, ettei Ikkeläjärven ja Nummijärven karttoihin ollut merkitty vuonna 1933 juurikaan maastopaikkoja, ja aineistoni oli Ainialan (1997) tutkimukseen verraten huomattavasti suppeampi. Ainialan (1997: 165) mukaan maastonimistä varsinkin mäkien nimet säilyvät hyvin, sillä mäet ovat kylän keskeisimpiä maastopaikkoja, joilla ympäristöä hahmotetaan. Tämä todistaa sen, etteivät mäet tai muutkaan maastopaikat ole olleet niin

tärkeitä tutkimuskylissäni, että niitä olisi erikseen nimetty ja ne olisivat päätyneet karttoihin.

Haastatteluissa kävi ilmi, että kylien säilyneet paikannimet ovat säilyneet melko hyvin myös kyläläisten keskuudessa. Kylän vanhimmilla asukkailla oli hyvin myös tiedossa monien paikannimien taustat eli se, mistä paikat olivat saaneet nimensä. Haastatteluissa kävi ilmi, miksi tietyt paikannimet ovat säilyneet ja mitkä asiat niihin ovat vaikuttaneet. Useiden tilanimien säilymisen on taannut se, että tilat ovat pysyneet joko suvussa tai tila ei ole siirtynyt täysin vieraalle tai ulkopuoliselle omistajalle. Tilanimillä on ollut tulosten mukaan vakinainen käyttäjäpiiri.

Tuloksissa paljastui, että Ikkeläjärveltä oli kadonnut yhteensä 12 paikannimeä ja Nummijärveltä 20 paikannimeä. Ikkeläjärven ja Nummijärven kadonneista paikannimistä suurin osa oli niin ikään tilanimiä. Kadonneissa paikannimissä oli myös maastonimiä sekä rakennusten ja rakennelmien nimiä. Ikkeläjärven kadonneista paikannimistä peräti 92 % oli tilanimiä. Kylässä oli niiden lisäksi myös yksi kadonnut maastonimi. Nummijärven kadonneista paikannimistä 90 % oli tilanimiä. Niiden lisäksi kylässä oli yksi kadonnut maastonimi sekä yksi kadonnut rakennuksen tai rakennelman nimi.

Ainialan (1997: 200) mukaan paikannimen katoamiseen vaikuttavat erilaiset kulttuuri- ja elämäntilanteiden muutokset, kuten asumusten autioituminen, asukkaiden vaihtuminen, elintapojen ja -ympäristöjen muuttuminen tai paikkojen häviäminen. Myös omassa tutkimuksessa nämä syyt olivat esillä, kun kylien paikannimiä oli kadonnut. Kahden vuosikymmenen kartoja tutkimalla huomasin, että tilat olivat vähentyneet tai niitä ei ollut merkitty enää vuosien 1998 tai 1989 karttoihin. Ikkeläjärven ja Nummijärven tilanimien katoamiseen ovat vaikuttaneet vahvimmin asumusten autioituminen sekä paikkojen häviäminen.

Kylien vanhimpia asukkaita haastatteleamalla kävi ilmi, että monia kadonneita nimiä käytetään edelleen kyläläisten keskuudessa. Vaikka tilat ovat olleet autioituneita ja asumattomia jo pitkään, paikat ja alueet tunnetaan edelleen niiden vanhoilla, kadonneilla nimillään. Nimesin nämä kadonneet nimet, jotka elävät vielä tänäkin päivänä ky-

läläisten kesken, epävirallisiksi paikannimiksi. Joistakin kadonneista tilannimistä käytettiin virallisten nimien lisäksi myös muita nimiä, joita ei ollut merkitty karttoihin. Nimesin myös tällaiset nimet epävirallisiksi paikannimiksi. Ainiala (1997: 168, 205) pitää ainoastaan puheessa esiintyviä paikannimiä kadonneina, kun itse olen luokitellut ne epävirallisiksi nimiksi, jotka eivät täysin ole kadonneet. Tällainen nimien vaihtelu on melko yleistä.

Haastatteluissa paljastui, että osa kadonneista paikannimistä ei ollut todellisuudessa kadonnut. Koska olen kerännyt nimiaineistoni kartoista, olen laskenut kadonneiksi nimiksi sellaiset paikannimet, joita kartoissa ei enää ole. Haastatellut kertoivat, että nimilistojen kadonneista tilannimistä osa on edelleen tilojen virallisina niminä, mutta jostain syystä nämä nimet eivät olleet päätyneet karttoihin. Ketolan (2011) mukaan karttojen alueet nimetään nykyään tietokoneella ja tietokone valitsee umpimähkään ne nimet, jotka kartan alueelle mahtuvat. Tässä tilanteessa kyse ei ole ollut siitä, sillä useat säilyneistä kadonneista tilannimistä olisivat tilan puolesta mahtuneet karttoihin.

Nummijärven maastonimen katoaminen ei ole johtunut paikan häviämisestä. Paikka ei ole maastollisesti ollut enää niin tärkeä, sillä sen on syrjäyttäneet monet merkityksellisemmät luonnonpaikat. Osuusmeijerin rakennuksen katoaminen on johtanut siihen, ettei myöskään sen nimeä ole kartassa. Ikkeläjärven yksi kadonnut maastonimi löytyy edelleen kylästä, mutta nimi käsittää nykyään suuremman alueen ja sen nimi oli merkitty rajaukseni ulkopuolelle. Tämä nimi on kadonnut siis rajaukseni sisäpuolelta, vaikka rajaus on sekä vanhassa että uudessa kartassa maantieteellisesti sama.

Aineistossani oli tulosten mukaan kymmenkunta muuttunutta paikannimeä. Ikkeläjärvellä oli yhteensä 10 muuttunutta paikannimeä, kun Nummijärvellä niitä oli vain 3. Ikkeläjärvellä kaikista muuttuneista paikannimistä jälleen suurin osa oli tilannimiä. Kaikista kylän muuttuneista paikannimistä tilannimiä oli 50 %. Loput olivat maastonimiä ja vesistönimiä. Nummijärvellä oli vain yksi muuttunut tilannimi sekä kaksi muuttunutta maastonimeä.

Kylien paikannimien muuttuminen oli suurimmaksi osaksi rakenteellista muutosta. Osassa Ikkeljärven yhdysosaisista tilannimistä nimen perus- tai määriteosa oli muuttunut. Yksi tilannimi oli muuttunut yksiosaiseksi, ja yksi oli saanut omistusta ilmaisevan johtimen. Kylän maastonimissä suoalueiden perusosat olivat muuttuneet toisenlaiseksi suota merkitseväksi. Nummijärvellä maastonimien perusosat olivat muuttuneet paikan tarkoitteen muuttua toisenlaiseksi. Ikkeljärven vesistönimissä muutokset johtuivat samankaltaisten paikkojen nimien vaihtumisesta.

Haastattelut paljastivat tuloksista sen, että karttojen muuttuneissa paikannimissä oli joitain kirjoitusvirheitä. Virheet olivat rakenteellisia eivätkä siis ole muuttuneita, vaan oikein karttoihin kirjoitettuna olisivat olleet säilyneitä paikannimiä. Kummankin kylän tilannimistä ja Ikkeljärven vesistönimistä löytyi rakenteellisia virheitä. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että joitain muuttuneista nimistä käytetään edelleen epävirallisesti puheessa vanhoilla nimillä. Yhden tilannimen kohdalla haastateltava kertoi, että muuttunut paikannimi ole tilan virallisena nimenä enää, vaan muuttunut tilannimi on muuttunut takaisin aiemmaksi nimekseen.

Ainialan (1997) tutkimuksessa paikannimistön muuttumisesta muutokset on jaettu omiin alaluokkiin. Koska oma aineistoni oli suppeampi, laskin muuttuneet paikannimet vain muuttuneiksi, muuttumisen lajeihin erittelemättä. Aineistoni muuttuneet paikannimet olivat paljolti samankaltaisia ja niiden kokonaismäärä oli vähäinen. Myös haastattelut tukivat jaotteluani, koska todellisuudessa osa paikannimistä ei ollut edes muuttunut. Mielestäni tein tässä tilanteessa hyvän ratkaisun. Tutkimuskylieni muuttuneita paikannimiä käytettiin edelleen epävirallisina niminä puheessa.

Tuloksissa kävi ilmi, että Ikkeljärvellä ja Nummijärvellä oli vain muutamia vaihtuneita paikannimiä. Molemmissa kylissä ainoastaan kahden paikan nimet olivat vaihtuneet kokonaan erilaisiksi. Ikkeljärvellä vaihtuneet paikannimet olivat tilannimissä ja vesistönimissä ja Nummijärvellä niitä oli ainoastaan tilannimissä. Muuttuneiden ja vaihtuneiden paikannimien välille on hankalaa vetää selkeää rajaa. Sen vuoksi olen laskenut vaihtuneiksi nimiksi sellaiset paikannimet, joiden varmasti tiesin tarkoittavan täsmälleen samaa paikkaa eli nimien tarkoitteen olevan sama.

Sekä Ikkeläjärven että Nummijärven paikannimet vaihtuneet tilanimet olivat vaihtuneet siksi, koska tiloille oli muuttanut täysin ulkopuoliset uudet asukkaat. Yhdelle Nummijärven vaihtuneelle tilanimelle oli käynyt samalla tavalla kuin eräälle muuttuneelle tilanimelle Ikkeläjärvellä. Tämä tilanimi tunnetaan nykyään sillä nimellä, mikä se oli ennen vaihtumistaan toiseksi nimeksi. Erään vaihtuneen tilannimeä tekee epäselväksi tilasta käytettävä epävirallinen nimi puheessa. Yhtä tilaa kutsutaan siis kolmella eri nimellä. Sen lisäksi tilan vaihtunut nimi on myös toisen tilan nimi, toisella puolella kylää. Ainut vaihtunut vesistö nimi Ikkeläjärvellä on haastattelun mukaan vaihtunut siksi, että vesistönimen kaltainen toinen vesistönimi oli muuttunut. Vesistönimi vaihtui entistä kuvaavampaan nimeen.

Omassa aineistossani oli tulosten mukaan vain vähän vaihtuneita paikannimiä. Tämä ei ole yllätys, sillä myös Ainialan (1997) tutkimuksessa paikannimien vaihtuminen oli vähäistä. Hänen laajemmassa aineistossaan nimiä oli vaihtunut myös viljelysnimissä. Tutkimuksen paikannimistö oli vaihtunut samasta syystä kuin minun tutkielmassani, uusien asukkaiden muuttaminen tilalle. Maille annettiin uudet nimet, koska vanhoja ei tiedetty. Ainialan (1997: 235) vaihtuneet nimet ovat useammin kuvaavampia nimiä kuin vanhat. Tämä pätee ainakin oman tutkielmani vaihtuneeseen vesistö nimeen, koska nyt se on kuvaa paikkaa toisin kuin sen vanha nimi. Uskon kuitenkin, että myös vanhoilla nimillä on kuvaava merkitys, mutta nimet ovat niin vanhoja, ettemme tiedä nimien merkityksiä tai sitä, millainen paikka on ollut silloin, kun se on nimetty.

Tulosten mukaan tutkimuskyläin oli syntynyt vuosiin 1998 ja 1989 mennessä eniten uusia paikannimiä. Kaikista nimiluokitteluni paikannimistä 49 % oli uusia nimiä. Ikkeläjärvellä uusia paikannimiä oli 69 kappaletta ja Nummijärvellä 62 kappaletta. Eniten uusia nimiä oli Ikkeläjärvellä tilanimissä, joita oli kylän kaikista uusista paikannimistä 52 %, kun Nummijärven uusi paikannimistö oli keskittynyt maastonimiin, joita kylän kaikista uusista paikannimistä oli 35 %. Ikkeläjärvellä oli uusia paikannimiä toiseksi eniten maastonimissä ja Nummijärvellä tilanimissä. Kummassakin kylässä uusia paikannimiä oli melko paljon myös vesistö nimissä, rakennusten ja rakennelmien nimissä sekä vähiten viljelysnimissä.

Uusia paikannimiä oli syntynyt kyliin niin runsaasti, koska tiloista on lohkottu lisää pienempiä tiloja kuluneiden vuosikymmenten aikana. Haastatteluissa kävi ilmi, että kummassakin kylässä tiloja on joko lohkottu isoimmista kantatiloista tai raivattu kokonaan uusia tiloja. Tuloksista selvisi myös, että molemmat kylät ovat rikastuneet huvilasutuksilla, joiden myötä paikannimistö on kasvanut järven tuntumassa. Huomasin kylien uudemmissa kartoista, että kylissä on paljon uusia asutuksia järven rannassa, mutta läheskään kaikkia niistä ei ollut nimetty. Kenties tässäkin on ollut syynä tiheä järvenranta-asutus, eivätkä kaikki nimet ole mahtuneet karttoihin. Suurin osa uusista tilannimistä on muodostunut kantatilojen lohkomisesta. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että molempien kylien uusista kartoista puuttui sellaisia paikannimiä, jotka todellisuudessa ovat edelleen virallisia ja käytössä. Kartoista tehdyt uusien paikannimien listat eivät vastaa todellisuutta kokonaan.

Ikkeljärven ja Nummijärven uusien maastonimien kohdalla pätee Ainialan (1997: 165) väitteeseen, jonka mukaan maankohoumat eli mäet ovat sellaisia paikkoja luonnossa, joiden kautta ympärillä olevaa maastoa parhaiten havainnoidaan. Suurin osa tutkimuskylieni uusista maastonimistä ovat *-mäki*-päätteisiä. Haastattelujen perusteella luonnosta alkoi tulla entistä merkittävämpi tekijä kylien elinkeinon puolesta, ja sen vuoksi sitä on nimetty. Myös luonnonpaikat alkoivat olla asukkaiden omistuksessa, minkä vuoksi omistaja halusi nimetä omistamansa maastopaikat. Kylien viljelysnimien syntyminen on tapahtunut tästä samasta syystä.

Haastattelujen kautta selvisi, että uusia vesistönimiä on syntynyt kyliin vilkkaan huvilasutuksen vuoksi. Huvilanomistajat ovat itse nimenneet rantoja, niemiä ja muita järvenranta-alueita. Nummijärvellä ei ollut nimetty lainkaan saaria, toisin kuin Ikkeljärvellä. Kylien uusien rakennusten ja rakennelmien nimet ovat syntyneet niiden ilmestymisestä kyliin. Ne ovat olleet kyläläisille tärkeitä työ- ja vapaa-ajanviettopaikkoja, joten ne on merkitty karttoihin tarkoituksella.

Löysin vastaukset lähes kaikkiin pohtimiini tavoitekysymyksiin, joiden vuoksi tätä tutkielmaa lähdin tekemään. Ikkeljärven ja Nummijärven paikannimistöissä on tapahtunut

kahden vuosikymmenen välillä paljon erilaisia muutoksia. Säilyneissä, kadonneissa, muuttuneissa, vaihtuneissa ja uusissa paikannimissä oli jonkin verran eroa, mutta molemmilla kylissä on näkyviä muutoksia kaikissa näissä luokissa. Paikannimiaineistoa oli käytössäni melko paljon, mutta suurin osa muutoksista painottui uusiin paikannimiin. Silmin nähden eniten muutoksia olivat kokeneet tilanimet ja maastonimet, joissa muutoksia oli runsaimmin.

Paikannimien muutokset johtuivat pääasiallisesti asutuksen ja kulttuurin muutoksista. Syitä kaikkien paikannimien muutoksiin en löytänyt, mutta uskon sen johtuvan siitä, että osa nimistä oli haastattelemiani kyläläisiä iäkkäämpiä eikä tietoja näiden nimien takaa ole kukaan. Tuloksissa oli huomattavasti hyvin selkeästi, että kyläläiset käyttävät kaikkien luokkien nimiä puheessaan, vaikka virallisesti paikannimi on jo kadonnut tai vaihtunut uuteen. Tämä kertoo siitä, miten vahvasti kylän historia on esillä alueen paikannimistössä. Mielestäni olen saavuttanut sellaiset asutus- ja kulttuurihistorialliset tavoitteet, joita maalaiskunnan paikannimistön muuttumisen tutkimus voi tarjota. Tästä tutkimuksesta käy ilmi, miten paikannimistöjen muutokset kertovat Kauhajoen kylien kulttuurisista muutoksista ja siitä, millaisessa asemassa asukasluvultaan pienenevä kylä nykypäivänä on. Paikannimien perusteella voi päätellä, mikä on ja on ollut asukkaille tärkeää, ja miten kaikki muutokset ovat vaikuttaneet asukkaisiin. Syväluotaavien ja laajojen haastattelujen perusteella kylien kulttuurihistoriasta voisi saada ties kuinka pitkän tutkimuksen aikaiseksi. Esimerkiksi elintapojen muutokset ovat heijastuneet paikannimiin, ja uskon, että vastaavanlaiset kulttuuriset muutokset vaikuttavat vielä tulevaisuudessakin paikkojen nimeämiseen. Tämän tutkimuksen perusteella voin sanoa, että paikannimien perimmäinen tarkoite on voinut kadota, mutta paikannimi itse ei katoa ihmisten mielistä.

## LÄHDEAINEISTO

- Ainiala, Terhi (1997). *Muuttuva paikannimistö*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 667.
- Ainiala, Terhi (2000). Paikannimistön muuttuminen. *Virittäjä*: 3, 355–372.
- Ainiala, Terhi (2003). Kaupunkinimistön tutkimuksen perusteet. *Virittäjä*: 2, 207–225.
- Ainiala, Terhi (2011). Apua nimistöntutkimuksen gradun kanssa?. Sähköpostiviesti Hanna Ikkeläjärvelle 16.11.2011.
- Ainiala, Terhi ja Jani Vuolteenaho (2010). Naming and Making Places: Excavating the Connection between Nation-Building and Toponymic Research. Teoksessa: Nadine Jänicke & Fergal Lenehan (toim.). *Language and the Moulding of Space*. 1. painos. Madgeburg: Meine. 11–31.
- Ainiala, Terhi, Minna Saarelma & Paula Sjöblom (2008). *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ainiala, Terhi ja Ritva Liisa Pitkänen (2002). Paikannimistöntutkimuksen valinnat: etymologioista sosio-onomastiikkaan. *Virittäjä*: 2, 231–240.
- Alanen, Timo (2004). *Someron ja Tammelan vanhin asutusnimistö. Nimistön vakiintumisen aika*. Somero: Amanita.
- Forsman, A. V. (2011/1891). *Pakanuudenaikainen nimistö: johdanto*. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Guyot, Sylvain ja Cecil Seethal (2007). Identity of place, places of identities. Change of place names in post-apartheid South Africa. *The South African Geographical Journal* [online]. 89: 1 [lainattu 22.2.2012], 55–63. Saatavilla [http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/20/17/62/PDF/cpn\\_2\\_SAGJ2006\\_-\\_NAME\\_CHANGES\\_-\\_FINAL\\_VERSION\\_-041006.pdf](http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/20/17/62/PDF/cpn_2_SAGJ2006_-_NAME_CHANGES_-_FINAL_VERSION_-041006.pdf)
- Kallio, Pentti (1999). Neljän tuulen lakeus. Teoksessa: Jussi Kleemola, Jorma Kiviluoma, Simo Marttila, Pertti Piipari, Heikki Taimi & Tauno Äijö (toim.). *Kauhajoen metsien ja soiden kirja*. Jyväskylä: Gummerus. 134–139.
- Ketola, Anne (2011), kaavasuunnittelija. Kauhajoki. Keskustelu, Kauhajoen kaupungintalo 13.10.2011.
- Kiviniemi, Eero (1973). Ortnamnens uppkomst i typologiskt perspektiv. Teoksessa: Kurt Zilliacus (toim.). *Synvinklar på ortnamn*. Helsinki: Svenska Litteratursällskapet i Finland. 25–47.

- Kiviniemi, Eero (1975). *Paikannimien rakennetyypeistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kiviniemi, Eero (1978). Paikannimistö systeeminä. Teoksessa: Eero Kiviniemi (toim.). *Nimistöntutkimus ja paikallishistoria*. Helsinki: Paikallishistoriallisen toimiston julkaisuja N:o 2. 73–89.
- Kiviniemi, Eero (1990). *Perustietoa paikannimistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 516.
- Kiviniemi, Eero (1999). Maailma muuttuu – mullistuuko nimistö? Teoksessa: Sirkka Paikkala, Ritva Liisa Pitkänen & Peter Slotte (toim.). *Yhteinen nimiympäristömme. Nimistönsuunnittelun opas*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 110. 9–14.
- Kiviniemi, Eero, Ritva Liisa Pitkänen & Kurt Zilliacus (1974). *Nimistöntutkimuksen terminologia*. Helsinki: Castrenianumin toimitteita 8.
- Lehikoinen, Laila (1988). *Kirvun talonnimet. Karjalaisen talonnimisysteemin kuvaus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 493.
- Meri, Arvo (1943, 1947). *Vanhan Vehmaan kihlakunnan pitäjien ja kylien nimet 1–2. Entisen Laitilan, Lapin ja Uudenkirkon pitäjien alue*. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 220.
- Mäki, Sirkka Liisa (2004). Paikannimissä on avain menneisyyteen. Teoksessa: *Nimelään paikka löydetään Pohjanmaallakin. Nimistöt ja nimistöntutkimus*. Julkaisu No 24. Vaasa: Sanomalehtiyliopisto 2003. 21–28.
- Nissilä, Viljo (1939). *Vuoksen paikannimistö I*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Tutkimuksia 214.
- Nissilä, Viljo (1962). *Suomalaista nimistöntutkimusta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nissilä, Viljo (1965). *Paikannimistömme huolto ja suojele*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Närhi, Eeva Maria (1978). Suomen nimitoimiston kokoelmat tutkimuksen lähteistönä. Teoksessa: Eero Kiviniemi (toim.). *Nimistöntutkimus ja paikallishistoria*. Helsinki: Paikallishistoriallisen toimiston julkaisuja N:o 2. 52–72.
- Paunonen, Heikki (1976). Kotikielen Seura 1876–1976. *Virittäjä*, 310–432.
- Pitkänen, Ritva Liisa (1990). Uplift as a method of dating the names of natural places. Teoksessa: Heikki Leskinen & Eero Kiviniemi (toim.). *Finnish Onomas-*

*tics. Namenkunde in Finnland.* Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 47–60.

- Pitkänen, Ritva Liisa (1997). On the reliability of the name recording by an 18th century surveyor. Teoksessa: Ritva Liisa Pitkänen & Kaija Mallat (toim.). *You name it. Perspectives on onomastic research.* Helsinki: Finnish Literature Society. 139–148.
- Pitkänen, Ritva Liisa (1999). Paikannimet. Teoksessa: Sirkka Paikkala, Ritva Liisa Pitkänen & Peter Slotte (toim.). *Yhteinen nimiympäristömme. Nimistönsuunnittelun opas.* Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus: Suomen kuntaliitto. 15–22.
- Saar, Evar (2011). *Die Namengebung in grossen landwirtschaftlichen Betrieben.* Esi-telmä ICOS-kongressissa. Barcelona.
- Saloheimo, Veijo (1978). Nimistön käytön sovellutuksia paikallishistoriassa. Teoksessa: Eero Kiviniemi (toim.). *Nimistöntutkimus ja paikallishistoria.* Helsinki: Paikallishistoriallisen toimiston julkaisuja N:o 2. 24–30.
- Slotte, Peter, Kurt Zilliacus & Gunilla Harling (1973). Sociologiska namnstudier. Teok-sessa: Kurt Zilliacus (toim.). *Synvinklar på ortnamn.* Helsinki: Svenska Litteratursällskapet i Finland. 97–181.
- Suomalainen, Johanna (2004). Tervahovista Kuhnan kulmaan. Palosaaren nimet kerto-vat alueen historiasta. Teoksessa: Vaasan yliopisto. *Nimellään paikka löy-detään Pohjanmaallakin. Nimistöt ja nimistöntutkimus.* Julkaisu No 24. Vaasa: Sanomalehtiyliopisto 2003. 37–41.
- Zilliacus, Kurt (1976). *Onomastik - Främst om struktur- och funktionanalys och olika aspekter vid ortnamnsforskning.* Helsinki: Helsingin yliopisto.

## TUTKIMUSAINEISTON LÄHTEET

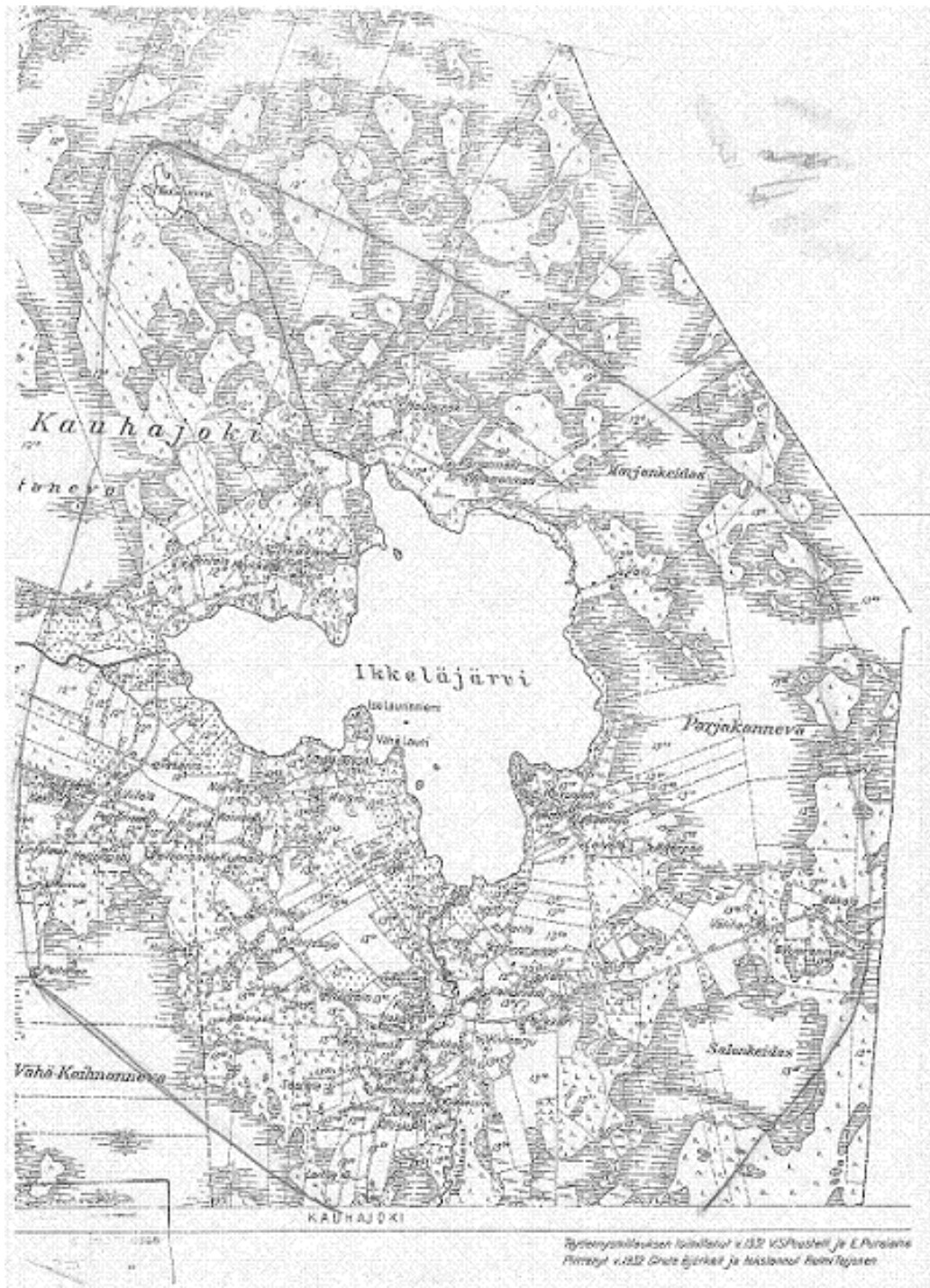
Kalliomäki, Erkki (2012), Nummijärven kyläasiantuntija. Kauhajoki. Haastattelu, Nummikoti 24.1.2012.

Lakso, Manne (2012). Ikkeläjärven kyläasiantuntija. Kauhajoki. Haastattelu, Lakson kotitalo 10.3.2012.

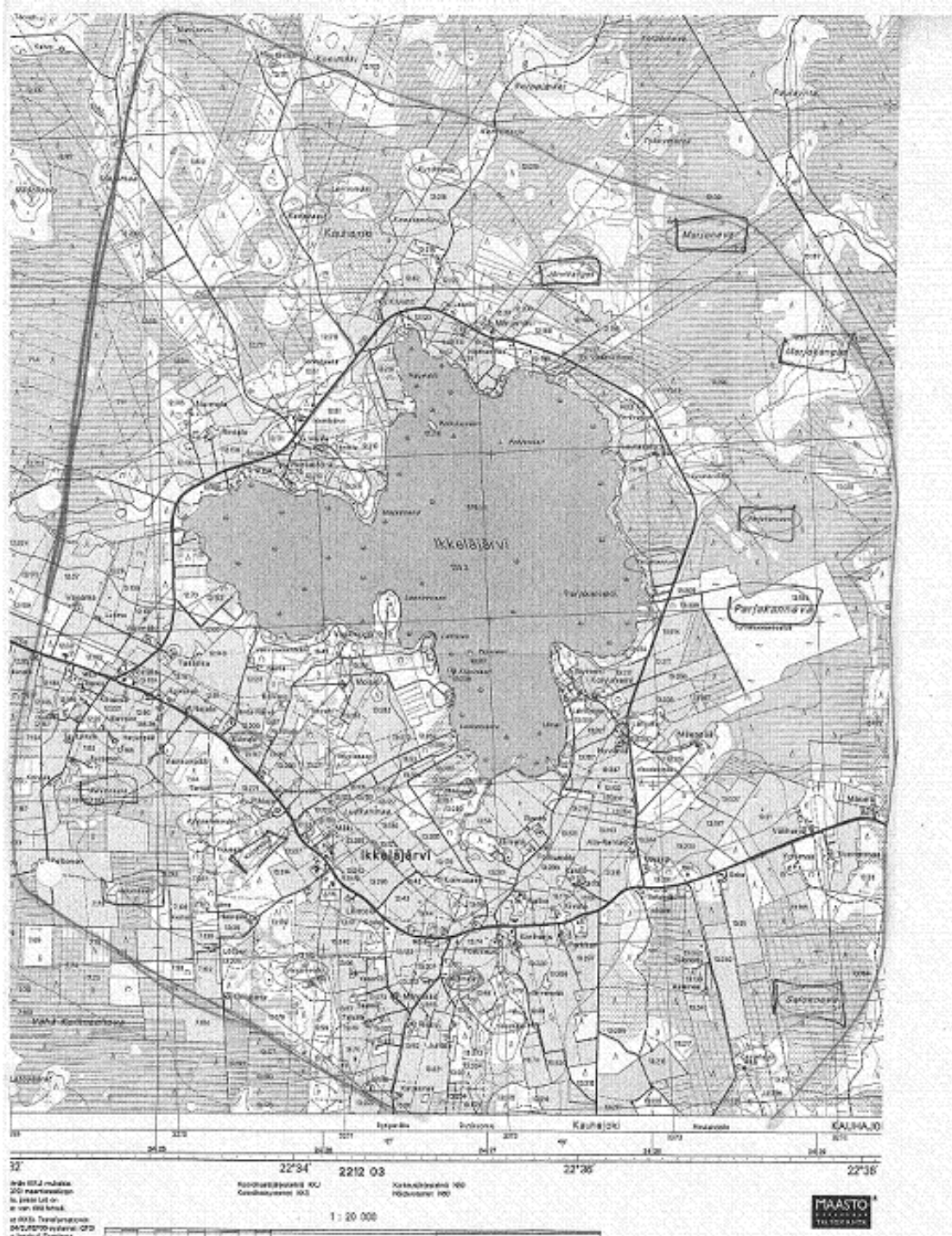
*Maaliuunilta Lapinkaivolle: Nummijärven kyläkirja* (2000). Kauhajoki: Nummijärvi-Seura.

*Äkkiä akka kyytille.... Tapahtumia ja tarinoita Ikkeläjärveltä* (1999). Kauhajoki: Ikkeläjärven Maa- ja Kotitalousseuran Kyläkirjatoimikunta.

Liite 1. Ikkeläjärven kartta vuodelta 1933



Liite 2. Ikkeläjärven kartta vuodelta 1998







## Liite 5. Paikannimistön monikerroksisuus

